

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО
СТОПАНСТВО
UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

ФАКУЛТЕТ „ИКОНОМИКА НА ИНФРАСТРУКТУРАТА”
КАТЕДРА „ИКОНОМИКА НА ТУРИЗМА”

докторант Любомира Георгиева Георгиева

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)”

на тема:

„ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ХАЗАРТЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ”

Научен ръководител:
проф. д.н. Таня Петрова Парушева

София, 2024 г.

Дисертационният труд е обсъден на Разширен катедрен съвет на катедра „Икономика на туризма“ при Университета за национално и световно стопанство на 11.12.2023 г. Авторът на дисертационния труд е редовен докторант към същата катедра, съгласно решение на ФС към факултет „Икономика на инфраструктурата“, протокол № 14/02.03.2021 г. и заповед № 718/12.03.2021 г. на Ректора на УНСС.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на **07.05.2024 г. от 15:30 часа, в зала 2032А** на Университета за национално и световно стопанство, София на заседание на Научно жури. Материалите по защитата са на разположение в Дирекция „Наука“ и интернет страницата на Университета за национално и световно стопанство, София – www.unwe.bg.

**УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО
СТОПАНСТВО
UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY**

**ФАКУЛТЕТ „ИКОНОМИКА НА ИНФРАСТРУКТУРАТА“
КАТЕДРА „ИКОНОМИКА НА ТУРИЗМА“**

Любомира Георгиева Георгиева

**ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ
НА ХАЗАРТЕН ТУРИЗЪМ
В БЪЛГАРИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „**доктор**“
по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ

проф. д.н. Таня Парушева

НАУЧНО ЖУРИ

1. проф. д-р Мариана Кирилова Янева
2. доц. д-р Ася Димитрова Панджерова
3. проф. д-р Таня Дъбева Филипова
4. проф. д-р Стоян Петков Маринов
5. проф. д-р Преслав Михайлов Димитров

РЕЦЕНЗЕНТИ

1. проф. д-р Мариана Кирилова Янева
2. проф. д-р Стоян Петков Маринов

София, 2024 г.

СЪДЪРЖАНИЕ
на автореферата на дисертационния труд

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	5
1. Актуалност и значимост на изследваната проблематика	5
2. Обект и предмет на изследване	7
3. Основна цел и изследователски задачи	7
4. Изследователска теза и работни хипотези	8
5. Методология на изследването	8
6. Основни ограничения и проблеми	9
7. Източници на информационно осигуряване	10
8. Научна новост и полезност	10
II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	11
1. Структура на дисертационния труд	11
2. Съдържание на дисертационния труд	11
III. СИНТЕЗИРАНО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	12
IV. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	47
V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	47
VI. ДЕКЛАРАЦИЯ	50
VII. БЛАГОДАРНОСТИ	50

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Туристическата индустрия се развива бързо и динамично. Увеличават се изискванията на пазара. Бизнесът е изправен пред силно конкурентна среда на развитие. Потребителите променят своите вкусове и предпочитания, начините на пътуване и продължителността на своя престой. Клиентите стават по-информирани, по-търсещи и по-взискателни. Всички тези фактори налагат нови изисквания пред мениджърите в индустрията. Те трябва да предлагат продукт в един силно глобализиран туристически сектор. Подходите, които са прилагани преди години, вече са недостатъчни, за да се създаде конкурентен продукт. Търсят се нови решения и начини за справяне с предизвикателствата пред бизнеса. В световен мащаб част от тези опити включват прилагането на стратегии за привличане на *новия тип турист*. Той търси преживяване, а не продукт. Все по-осезаемо се налага тази тенденция. В стратегиите за национално развитие все по-често присъстват стъпки за привличане на по-платежоспособни клиенти, които пътуват за по-кратки периоди, но по-често. Такъв вид туризъм е **хазартният**. Той е целогодишен, няма сезонност и не зависи от климатичните условия на дадена дестинация. Този вид туризъм привлича потребители, чийто основен мотив е посещението на дадена страна с цел **игра, забавления и изживявания**. В същото време, игралният туризъм има силен ефект върху икономиката на държавите.

1. Актуалност и значимост на изследваната проблематика

Актуалността и значимостта на проблематиката намират израз в необходимостта от конкретизиране на възможностите за развитие на хазартен туризъм в България. Настоящото изследване разглежда редица въпроси за спецификата на казино индустрията в динамичния туристически пазар. Установено е, че все повече игрални дестинации поставят акцент върху *предлагането на този вид специализиран туризъм на потребителите като ключов фактор за успех*. Един от основните аспекти на хазартния туризъм намира израз в силното **икономическо влияние**. Паралелно със стремежа за развитие на дестинациите, вниманието се фокусира върху положителното **екологично, социално и културно въздействие** върху хората. Като основен елемент на туризма, хазартната индустрия има съществено значение за развитието както на

туристическия бизнес, така и на градските населени места в света. Това допринася за растежа на туризма в няколко основни направления¹:

- икономическо значение;
- социално значение;
- значение за подобряване имиджа на дестинациите;
- значение за преодоляване на сезонността в туризма;
- значение за подобряване инфраструктурата в градовете.

Дисертационният труд предлага актуален поглед върху проявяващата се тенденция на **дигитализация** на *туристическия продукт*. Изследователският труд е насочен към разкриване на зависимостта между иновациите и смарт дестинациите, както и на факторите, които им влияят. Съвременният турист е смарт турист. Той е повлиян от нововъведенията. Предпочита да практикува повече от един вид туризъм по време на своя престой в дестинацията. Желаете да се докосне до новото, мечтаното, различното. Именно тук се налага нов подход, отговарящ на все по-големите изисквания и очаквания на гостите. Това винаги е на дневен ред сред мениджърите в туристическия сектор, които се стремят да предложат конкурентен, иновативен продукт, отговарящ на най-смелите очаквания на туристите за престой и изживяване. В литературата са изведени основни видове туризъм, спомагащи развитието на държавите. В същото време, трябва да се работи за *осъвременяване на списъка с* видовете туризъм, които биха били способни да подпомогнат развитието на дестинациите. Тези видове специализиран туризъм способстват за привличането на нови туристи и повторното им завръщане в дестинацията.

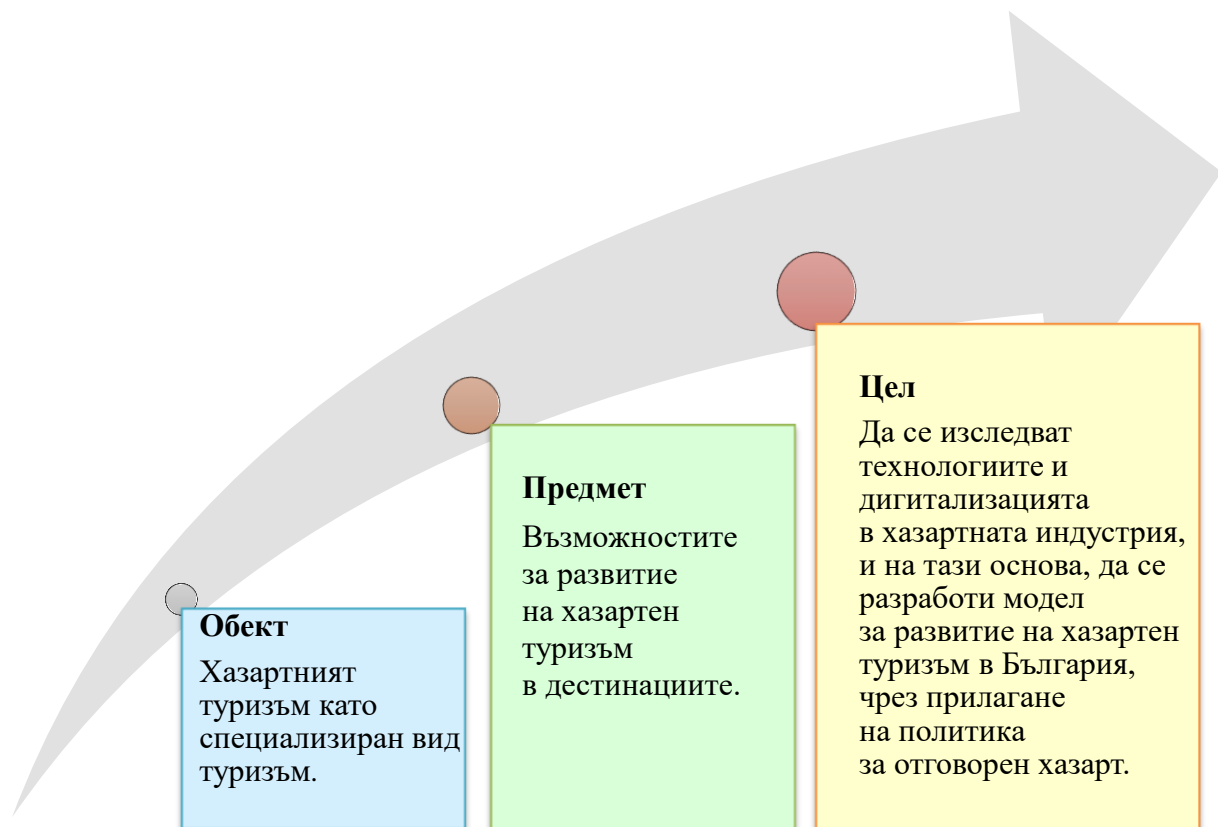
Изборът на конкретната тема е продиктуван от опита на изследващия в дейността на хазартния бизнес, а именно в оперативния и производствения сектор. Също така роля играе и участието в проекти, свързани с *популяризиране на индустрията чрез съчетаването ѝ с други видове туризъм*. Обосновката се базира и на нарастващото значение на хазартния туризъм за развитие на дестинациите, привличане на нови туристи и връщането им обратно.

¹ Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014 – 2030, <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=902>, достъпен 02.09.2021.

Индивидуалните мотиви са свързани с възможностите за развитие на игрален туризъм в дестинациите и постигането на научно-приложни резултати, които ще послужат за задълбочаване на знанията на изследващия и за кариерно израстване.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на изследване в дисертационния труд е хазартният туризъм като специализиран вид туризъм. Предмет на изследване са възможностите за развитие на хазартен туризъм в България (вж. Фигура № 1).

Фигура № 1. Обект, предмет и цел на дисертационния труд

Източник: Систематизация на автора

3. Основна цел и изследователски задачи

Основната цел на дисертационния труд е да се изследват технологиите и дигитализацията в хазартната индустрия, и на тази основа, да се разработи модел за развитие на хазартен туризъм в България, чрез прилагане на политика за отговорен хазарт.

Постигането на основната цел се осъществява чрез решаването на следните конкретни *изследователски задачи*:

- разглеждане на теоретичните основи и дефиниране на същността, спецификите и характеристиките на хазартната индустрия, както и взаимовръзката между хазартния туризъм и дестинациите;
- изследване на технологиите и дигитализацията в хазартната индустрия, и извеждане на глобалните тенденции в развитието на хазартните дестинации;
- анализ и оценка на хазартния туризъм във водещи дестинации в света и България;
- разработване на авторов модел за развитие на хазартния туризъм в България чрез прилагане на политика за отговорен хазарт;
- формулиране на насоки и препоръки, и очертаване на перспективите пред развитието на хазартния туризъм в България.

4. Изследователска теза и работни хипотези

Основната теза, на която се основава изследването, гласи че: *хазартният туризъм оказва положително влияние върху развитието на дестинациите. Прилагането на стратегически действия и мерки допринася за устойчиво развитие на хазартния туризъм в България и създава конкурентно предимство на националната хазартна индустрия.*

На тази основа се формулират следните работни хипотези, доказването или отхвърлянето на които ще служи като основа за разработване на *авторов модел, насоки и препоръки към дестинациите*:

Хипотеза 1 – Развитието на дестинациите се основава на използването на целогодишни по вид дейности, които не зависят от климатичните влияния на региона.

Хипотеза 2 – Предлагането на услуги и дейности, които обогатяват преживяването на туриста ще увеличи конкурентоспособността на дестинацията.

Хипотеза 3 – Приложението на иновативни и дигитализирани продукти се превръща в основна стратегия за привличане и задържане на „новите туристи“.

5. Методология на изследването

За реализирането на дефинираните в дисертационния труд цел и задачи се използва съвкупност от изследователски методи и подходи: *индукция и дедукция, анализ и синтез, исторически метод, сравнителен анализ, статистически и дескриптивни методи, метод на наблюдение, анкетно проучване, метод на дълбочинно интервю.*

Разработената анкета със затворени въпроси е разпространена сред потенциалните туристи с помощта на *хазартни и туристически уебсайтове, блогове и социални мрежи на български и английски език.* Участници в анкетата са *български и чуждестранни туристи.*

Дълбочинните интервюта са проведени с *мениджъри в туристическата индустрия и хазартния бизнес в България.* Резултатите се основават на анализ на техните мнения и становища относно развитието на хазартния туризъм.

Комплексното емпирично изследване е реализирано в периода от *1 април 2023 г. – 31 юли 2023 г.* Дълбочинните интервюта се осъществяват в същия период. Целта е да се направят изводи по отношение на мотивацията на туристите при посещение на дестинацията и причините за последващото ѝ посещение. Резултатите от изследването са обобщени, анализирани и представени графично.

6. Основни ограничения и проблеми

За целите на научното изследване са въведени следните основни ограничения:

- Поради недостатъчния брой конкретни и задълбочени научни изследвания на български език по въпросите на хазартния туризъм, изследването се основава предимно на постиженията на чуждестранни автори.

- Поради стремежа към извеждане на коректно аргументирани цели и задачи, времевият фактор също се явява ограничение пред обекта на научното изследване. Посочват се също така и времеви рамки – от 2019 г. до 2023 г. за събираните статистически данни и от 2023 г. до 2050 г. за предложените насоки и препоръки.

- Пред емпиричното изследване са поставени ограничения, отразяващи индивидуалния план на докторанта. Периодът на провеждане е 1 април – 31 юли 2023 г.

7. Източници на информационно осигуряване

Източниците на информационно осигуряване включват голям брой специализирани научни разработки и трудове. Проучени са последно издадените статии в Agència Valenciana del Turisme, Statista, Business Research Company, Global, World Financial Review, GeoJournal.

Литературните източници, използвани в изследването могат да бъдат систематизирани в следните групи:

- монографии и научни трудове на български и чужди автори, разглеждащи проблематиката на хазартния туризъм и възможността за развитие на този вид специализиран туризъм в дестинация България;
- специализирани издания на туристически организации, изследователски агенции и консултантски компании;
- статистически издания;
- законови и нормативни актове;
- дисертации;
- статии от списания, научни доклади от регионални, национални и международни конференции;
- информация от интернет;
- изследвания на автора по отношение на разглежданата проблематика.

За събиране на първичната информация за целите на разработката са проведени емпирично изследване сред 330 респонденти, сред които българи и чужденци. Осъществени са формални и неформални разговори с представители на хазартната индустрия и туристическия бизнес по време на индивидуални интервюта. Посетени са изложения, конференции и други събития в страната и чужбина.

8. Научна новост и полезност

Дисертационният труд се характеризира с *научен и научно-приложен характер*. Анализираните въпроси за възможностите за развитие на хазартен туризъм в България, са слабо застъпени в българската литература. Събирането и обработването на наличната информация подпомагат представянето ѝ в достъпен

вид. Разработката допринася за *обогащаването на теоретичното познание* чрез авторова дефиниция за хазартен туризъм.

Анализът на хазартния туризъм в България позволява да се открият *силните и слабите страни на индустрията*. Посочват се конкретните предпоставки за бъдещото развитие на хотели, които да подслоняват този тип туристи, както и потенциалните фактори за постигане на икономически просперитет. Предложеният *модел за прилагане на политика за отговорен хазарт*, може да бъде разработен от всяка дестинация спрямо условията на съответния пазар. Отправените *препоръки* очертават посоката за развитие на хазартния бизнес в България.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд „**Възможности за развитие на хазартен туризъм в България**“ е в обем от 206 страници. В основния текст са илюстрирани 4 таблици, 11 фигури и 9 графики.

Състои се от увод (7 стр.), изложение в три глави (162 стр.), заключение (5 стр.). Включени са използвана литература (11 стр.) и 3 приложения (14 стр.).

Библиографският апарат обхваща 171 заглавия. От тях 41 – на кирилица, 81 на английски език и 49 интернет източници.

2. Съдържание на дисертационния труд

Увод

Глава първа

ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ХАЗАРТНИЯ ТУРИЗЪМ

1. Същност на хазартния туризъм
2. Роля на хазартния туризъм за развитието на туристическата индустрия
3. Фактори, влияещи върху развитието на хазартния туризъм в дестинациите

Глава втора

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА РАЗВИТИЕТО НА ХАЗАРТНИЯ ТУРИЗЪМ

В ДЕСТИНАЦИИТЕ

1. Анализ и оценка на хазартния туризъм във водещи дестинации в света
2. Анализ и оценка на хазартния туризъм в България
3. Методика и инструментариум за провеждане на проучването

Глава трета

ПОДОБРЯВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ХАЗАРТНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ

1. Резултати от анкетното проучване и интервютата с експерти
2. Модел за развитие на хазартен туризъм в България чрез прилагане на политика за отговорен хазарт
3. Насоки и препоръки за развитие на хазартен туризъм в България

Заклучение

Използвана литература

Приложения

III. СИНТЕЗИРАНО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Глава първа

ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ХАЗАРТНИЯ ТУРИЗЪМ

Първа глава разглежда теоретичните основи на развитие на хазартния туризъм. Вниманието е насочено към същността на игралния бизнес. Специално място е отделено на ролята на хазартния туризъм за развитието на туристическата индустрия. Акцентът е поставен върху взаимовръзката между казино туризма и развитието на дестинациите. Представени са същността и особеностите на игралния бизнес. Изтъкната е ролята на хазарта за развитието на индустрията. Разгледани са факторите на глобализация в туризма, като и основните тенденции и иновации в развитието на хазартната дестинация.

Първи параграф изследва същността на хазартната индустрия.
Подпараграф 1.1. „Дефиниране на понятието хазартен туризъм“ представя

съществуващи дефиниции за хазартен туризъм. Анализирани са формулировки на световно признати имена в тази научна област. Обсъдени са общите черти и различията между тях. На база направения анализ, авторът предлага собствена дефиниция за този вид специализиран туризъм. Характеризирани са отделните елементи на авторското определение.

Представени са формулировки на световно признати имена в тази научна област. **Лайпер Найел** е сред първите, които дефинират връзката между туризма и хазарта, и представя типология на казино играчите. Той прави разлика между туристите, които обичат да изследват дестинацията, наслаждавайки се на природата, и туристи, които търсят слънце, море и пясък. Именно втората група са туристите, които искат да прекарват време, забавлявайки се в казината¹. Същите тези туристи се нуждаят не толкова от движение, а от силни емоционални изживявания.

В резултат на проведената проучвателна и изследователска работа в областта *и за целите на изследването*, извеждаме **авторова дефиниция за понятието хазартен туризъм**, която гласи:

„Целогодишно туристическо пътуване с основна цел игра и забавления. Хазартният туризъм е специализиран вид туризъм, който съчетава едновременно човешки капитал и технологии, традиции и иновации в гейминга. Той осигурява както уединение, така и социализация на играча на място, различно от познатото. Този вид специализиран туризъм предлага сетивни удоволствия, породени от преживяното и контакта с характерните културни особености на дадената дестинация. Игралната индустрия създава един интегриран продукт, който привлича посетители с различни мотиви и предпочитания. Използвайки иновативни концепции и технологии, казино туризмът цели оптимизиране на разходите и по-ефективно разпределение, и употреба на ресурсите в региона“.

Подпараграф 1.2. „Дефиниране на понятието хазарт“ изследва връзката хазарт – туризъм. Дефинирано е понятието хазарт. Представена е неговата история и развитие през вековете. Обърнато е внимание на играта като елемент на

¹ Neil, L., Tourism and gambling, GeoJournal, <https://www.jstor.org/stable/41144925>, достъпен на 10.02.2022.

туристическото преживяване. Изтъкнати са възможностите, предоставяни от релацията между играта и туризма. Научният интерес е насочен към значението на тази връзка за растящата популярност на хазартния туризъм.

Игрите предоставят *възможност за релаксация и отмора* от ежедневния стрес, които са ключови за туристическото преживяване¹. Разнообразни забавления могат да предоставят уникални и запомнящи се преживявания, които да *привличат повторно гостите*. Някои от *основните видове развлечения и игри*, които могат да бъдат мотивация за туристите, включват:

- **Казино игри** – слот автомати, рулетка, покер, блек джек и други хазартни игри привличат хиляди играещи.

- **Атракциони** – тематичните паркове и парковете с атракции предоставят разнообразни забавления за посетителите, предимно семейства с деца.

- **Спортни събития** – големите спортни събития като футболни мачове, тенис турнири, автомобилни състезания и олимпийски игри събират почитатели на спорта от цял свят.

- **Концерти и музикални фестивали** – музикалните събития привличат фенове на различни музикални жанрове и изпълнители.

- **Представления и изкуства** – театрални постановки, опера и изложби привличат ценителите на културните обичаи и изкуства.

- **Спортни активности** – екстремни и приключенски спортове като ски, сърф, рафтинг и други могат да бъдат мотивация за екстремни любители.

- **Интерактивните игри** могат да преобразят туристическите обекти във *виртуални игрища*, където посетителите участват активно и се наслаждават на разнообразни игрални преживявания². *Виртуална реалност (VR), онлайн мултиплейър игри, социални игри, анимации и визуален стил* представляват част от елементите на този вид забавления, които правят преживяването по-реалистично и вълнуващо.

¹ Page, S., Tourism Management (6th ed.). Taylor and Francis, Routledge Publisher 2019, <https://www.perlego.com/book/2193506/tourism-management-pdf>, достъпен на 15.10.2021.

² Palma, A., Lindsey, P., Quinet, E. and Vickerman, R., A Handbook of Transport Economics, Economics 2011, <https://doi.org/10.4337/9780857930873>, достъпен на 11.11.2021.

Подпараграф 1.3. „Специфика на хазартния туризъм“ поставя на преден план спецификата на хазартния туризъм. Разгледано е неговото значение за развитие на дестинацията чрез предлагането на разнообразни преживявания и гейминг активности на своите посетители. Откроява се свързаността на хазарта с останалите дейности от туристическата индустрия. Усилията са насочени към посочване на особеностите на хазартния туризъм с цел подчертаване на неговото значение за диверсификация на дестинацията. Специално място е отделено на мотивацията на хазартните туристи. Вниманието е насочено към утвърдени мотивационни модели в практиката.

Сред основните **първоначални мотиви за пътуване** на хазартния турист са¹:

- Намерението да посети игрални събития, концерти, спектакли и други атракционни, които обогатяват преживяванията му.
- Интересът към индивидуални бонус програми и награди, както и получаването на безплатни и комплиментарни услуги, които се предлагат в туристическия обект.
- Желание да опита нови игри, различни или неразрешени в собствения регион или страна – такъв е случаят с пътуващите от ислямските страни или държавите, в които частично или напълно е забранен хазартът.
- Спечелване на джакпот срещу еднократен малък залог – този мотив се използва в лотарии и други игри, при които наградният фонд е събран от участието на много на брой хора с малки залози.
- Представянето на голяма физическа награда или парична сума – туристът търси възможности за игри с по-високи залози и по-високи максимални печалби, които респективно усилват тръпката и повишават адреналина в кръвта.
- Липсата на рестрикции, наложени при онлайн хазарта – възможност за лесно и бързо залагане и изплащане на големи суми, кешово разплащане и анонимност при играта.

¹ Георгиева, Л., Социална антропология на хазартния турист, Академично издателство „Ценов“ Свищов 2021, с. 4, <http://booksinprint.bg/Publication/Details/5d1b1d3b-9800-4eea-9d2d-fa5501c01e25>, достъпен на 19.12.2022.

Туризмът се разглежда като развлекателна дейност, извън ежедневието и културата на местното население¹. Забавленията могат да насърчават и пораждат приятни емоции и спомагат за създаването на успешен туристически продукт.

Вторият параграф разглежда ролята на хазартния туризъм за развитието на туристическата индустрия. **Подпараграф 2.1. „Характеристики на хазартната индустрия“** представя характеристиките на хазартната индустрия. Специално място е отделено на начините, по които игралният бизнес може да влияе върху привлекателността на дестинациите.

На база направения анализ на съществуващата литература, авторът систематизира и разглежда няколко основни характеристики на хазартната индустрия, оказващи влияние върху туризма в дестинациите (вж. Таблица № 1).

Таблица № 1.

Характеристики на хазартната индустрия, които влияят позитивно върху развитието на туризма

Характеристики
1. Хазартът има по-голям брой хора, преминали допълнителни квалификационни курсове и по-висок процент на заетост.
2. Хазартът повишава производителността на труда по много различни начини.
3. Хазартният бизнес предлага високо трудово възнаграждение на служителите.
4. Иновациите и инвестициите са в основата на хазартната индустрия.

Източник: Систематизация на автора

В хазартния бизнес работят **високо квалифицирани хора**, преминали *допълнителни курсове* за работа на различните игрални съоръжения и техники. Процентът на заетост е висок, предвид разнообразието от картови игри и слотове и техния брой в обектите. Важен е фактът, че по-голямото търсене на работни кадри води до по-голяма мотивация на населението и задържането му в района на местоживеене.

По отношение на *втората характеристика* – **повишена производителност на труда**, можем да изведем *няколко фактора*, които могат да

¹ Parusheva, T., Role of Cultural Resources for the Attractiveness of Destinations, Scientific Journal “Economics and Finance”, Collection of Scientific Articles – Edizioni Magi, Roma, Italy, 2017, p. 324-327, <http://conferencii.com/files/archive/2017-11.pdf>.

повишат производителността на хазартния бизнес. Те са *качеството на човешкия капитал, качеството на бизнес средата, наличие на предприемаческо креативно мислене, достъп до различни пазари, достъп до капитал, както и научни изследвания и иновации*¹.

Наред с гореизброените характеристики, следва да се отбележи, че хазартът е бизнес, който предлага **по-високо трудово възнаграждение на служителите си**. Работата с посетители на този вид заведения е *по-трудна и напрегната*. Това се явява основен фактор за по-скъпоплатения труд в тази индустрия. Клиентите са *по-чувствителни и припряни*, предвид големите суми, които се разиграват всекидневно и сменят притежателя си ежесекундно.

Последната ключова характеристика на хазартната индустрия, на която **авторът обръща внимание**, е фактът, че **иновациите и инвестициите** са в основата на развитието на този сектор. Колкото по-голямо е игралното разнообразие в обектите, толкова по-конкурентен е туристическият продукт, който се предлага. Колкото по-иновативен е продуктът, толкова по-голяма е неговата сила да привлече и задържи посетителите. Туристическата индустрия в градовете е облагодетелствана от възможностите за достъп до инвеститори и иновативни технологии.

Подпараграф 2.2. „Значение на хазартната индустрия за развитието на дестинациите“ обръща внимание на взаимовръзката между игралната индустрия и дестинациите. Специално място се отделя на хазартния туризъм като възможност за популяризиране на дестинациите.

В изложението представяме *значението на хазартната индустрия за развитието на туризма в няколко основни направления*²:

- икономическо значение;
- социално значение;
- екологично значение;
- значение за подобряване имиджа на дестинациите;

¹ Парушева, Т., Социална психология и туристическо поведение, Второ допълнено и преработено издание, Издателство „Авангард Прима“, София, 2009, с. 211.

² Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014 – 2030, <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=902>, достъпен 02.09.2021.

- значение за преодоляване на сезонността в туризма;
- значение за подобряване инфраструктурата в градовете;
- подобряване на благосъстоянието на жителите на населеното място.
- спиране на изселванията в районите и градовете.
- подобряване икономическото състояние на местното население.
- подобряване икономическото състояние на населението в съседните райони.

Хазартната индустрия играе значителна роля за развитието на туризма и има голямо влияние върху икономиката. *Хазартните дестинациите* не само привличат туристи към своите съоръжения, но генерират и **приходи за икономиката на общностите**, където се намират. Игралната индустрия се оказва решение на икономически проблеми в райони с развиваща се икономика. Много страни, без наличие на природни или културни туристически атракции, успяват да се превърнат в известни дестинации, благодарение на развитието на хазарта в тях¹. Те създават целогодишни дестинации и предлагат достатъчно разнообразни атракционни, които да привличат многократно туристите.

Посетителите допринасят за увеличаване на туристическите потоци и приходите в даден регион, който не е достатъчно развит. Казино туризмът създава много работни места, включително позиции в казина, хотели, магазини, бутици, ресторанти, развлекателни заведения и атракционни. Това подобрява заетостта в регионите, където се намират тези обекти. Игралният бизнес генерира големи приходи за държавата чрез данъци, акцизи, наемни и лицензионни такси. Тези средства могат да бъдат използвани за финансиране на образование, допълнителна квалификация, здравеопазване и обществени услуги.

Подпараграф 2.3. „Взаимовръзка между хазартния туризъм и дестинациите“ обръща внимание на социалното, екологичното и икономическото значение на този вид туризъм за развитието на регионите.

¹ Scott-Halsell, Sh., Palakurthi, R., Dunn, G., Saiprasert, W., Trip Characteristics of Casino and Racino Visitors In A Midwestern State, <https://digitalscholarship.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1100&context=grj>, достъпен на 28.12.2022.

Разгледани са възможностите за усъвършенстване на симбиозата между дестинациите и хазартния туризъм.

Хазартният туризъм прави туристическия сезон целогодишен. Този тип туризъм привлича приходи не само в индустрията, но и в другите отрасли на икономиката, поради няколко причини: посетителите пазаруват скъпи, луксозни стоки; ползват се технически средства и комуникационна техника с високо качество, задоволяват се хоби интереси. Чрез своите характеристики, игралният туризъм води до икономически и социални трансформации¹.

Сред едни от най-големите ползи за икономиката от предлагането на хазартен туризъм са увеличената заетост, по-големите данъчни приходи за държавните и местните власти и растежът на местните и глобални продажби на дребно и едро, привличане на чуждестранни инвестиции. Според автора, казино индустрията и туризъмът са форма на регионално развитие, която помага за укрепване на връзката между местното население и посетителите на страната или региона. Потребителите на този вид услуги са платежоспособни, бизнес туристи, които търсят услуги и стоки, характерни за **бизнес пътуванията**. Запознават се с *местната култура, храна и напитки*.

Трети параграф дискутира факторите, които оказват влияние върху развитието на хазартния туризъм в дестинациите. **Подпараграф 3.1. „Технологии и дигитализация в хазартната индустрия“** разглежда факторите на глобализация, които влияят върху хазартната индустрия. Сред тях, специално внимание е отделено на технологиите и дигитализацията в игралния бизнес.

Акцентираме върху **значението на дигиталната трансформация**. Тя започва да се прилага във всички сектори. Предприятията превъзхождат своите конкуренти, използвайки ефективно социалната комуникационна среда. През XXI век серийните технологични разработки и компютърните мрежи премахват *географските разстояния между продавача и купувача, разширяват пазари и довеждат международно качество до консуматора*. Това води до **супер дигитализация**. Тя е ключова и в туристическия сектор, особено през 2021 г.,

¹ Цонев, Н., М. Янева, Ефективното маркетингово управление на дестинациите с цел икономически и социални трансформации в туризма, Сборник: „Стратегически визии: ефективно управление за икономически, организационни и социални трансформации”, НБУ, 2016, с. 411.

когато различните участници трябва да се присъединят към вълната на цифровите промени. Ако дадена дестинация не е в състояние да направи нововъведения в модела на управление, тя може да има определени трудности в бъдеще. Традиционните маркетингови техники вече не са валидни. Променили са се агенти, канали и потребители. Сега те са принудени да се адаптират към настоящия момент и да дигитализират, за да останат конкурентоспособни¹. Важно твърдение е това, че дигитализацията, която хората познават в настоящето, е един добър начин за преодоляване на множество предизвикателства в бъдещето². Влиянието на новите форми на технологии и иновации водят до промяна на самата игрална индустрия. Тези **нововъведения** включват³:

- Разширена реалност
- Виртуална реалност
- Мобилен хазарт
- Изкуствен интелект
- Блокчейн и криптовалuti
- Носимите технологични устройства
- Хазарт с интелигентен часовник
- Електронни портфейли
- Плеър тракинг на клиента
- Залаганията на електронни спортове
- Глобален достъп
- Игра на живо в онлайн сайт

През XXI век **дигитализацията** присъства в *ежедневието на всеки един човек*. С нарастването ѝ туристическата индустрия се променя с бързи темпове. Решенията, които са били успешни допреди това, вече не са приложими. Бизнесът трябва да бъде по-гъвкав и адаптивен, за да се справя с динамичните промени в условията на новия глобален пазар.

¹ Riera, R., El año de la revolución digital del turismo, <https://medium.com/@goodrebels/2021-el-a%C3%B1o-de-la-revoluci%C3%B3n-digital-del-turismo-6a9ea0ee9b18>, достъпен на 21.12.2021.

² Парушева, Т. Устойчиво развитие на културния туризъм в дигитална среда, Издателство „Наука и икономика“, Икономически университет-Варна, с.178.

³ Smith, J., Top Online Gaming Trends for 2022, <https://twitgoo.com/online-gambling-trends-2022/>, достъпен на 20.12.2022.

Подпараграф 3.2. „Иновативни концепции на хазартната индустрия за развитието на дестинациите“ насочва вниманието към иновативните аспекти на хазартната индустрия. Изложението разглежда ролята на информационните и комуникационните технологии за развитието на дестинациите.

С бурното **развитие на технологиите**, хотелиерите имат все повече възможности за прилагане на *иновации за подобряване на цялостното туристическо преживяване*. От тези възможности следва да се възползват в най-голяма степен игралните дестинации. Те са едно от местата, които са най-силно *зависими от динамичните пазарни промени*¹.

Хазартният туризъм не е изключение и въпреки неговата специфика започва да осъществява все по-голяма **връзка с туристите по електронен път**. **Дигитализацията на хазартната услуга** увеличава *лоялността на туриста*, като позволява той да продължи използването на предлаганите му игрални възможности, дори след напускане на туристическите обекти и прибирането му у дома. Хазартният туризъм е алтернатива, която дадена страна може да използва за подобряване на икономическата обстановка в дестинациите. Внедряването на *научни и технологични нововъведения и супер дигитализацията* ще обхване все повече туристическия сектор. Наред с *географското разположение и регионалното развитие*, те спомагат за неговото превръщане в нова алтернатива за развитие на дестинациите. Проучването и *следването на световните тенденции в онлайн гейминга* може да подобри икономическата жизненост на страните и бизнеса на участниците, присъединили се към вълната на цифровите промени.

Иновациите в технологиите предоставят тази възможност. Те представляват превръщането на технологични знания в нови продукти, нови услуги или нови процеси. Технологичните иновации представляват също *подобрене на продукт или услуга по отношение на качество, цена, скорост или други ключови характеристики*².

¹ Георгиева, Л., Смарт решения в хазартния туризъм, 2021, <https://ue-varna.bg/uploads/filemanager/303/publishing-complex/2021/Contemporary-tourism-2021.pdf>.

² <https://www.europeanbusinessreview.com/8-fascinating-technologies-for-gambling/>, достъпен на 09.10.2021.

Подпараграф 3.3. „Глобални тенденции в развитието на хазартните дестинации“ разглежда ролята на преживяванията в хазартния туризъм като средство за предпазване от стандартизация на продукта и загуба на уникалността на местата и обектите. Изложението насочва вниманието към ролята на разнообразието от игри за привличане на посетители от различни страни. Променящият се начин на живот представлява друг ключов фактор, който стимулира растежа на пазара.

Съществуват **различните форми на хазарт** в дестинациите, чрез които мениджърите успяват да привлекат посетители от различни страни. По отношение на общия оборот, **лотариите** са водещата форма на хазарт в световен мащаб. **Залагането на конни надбягвания** са широко търсени в англоговорящите страни и във Франция. **Рулетката** е една от основните хазартни игри в казината във Франция и Монако и е популярна в целия свят. Игрите **Крапс** и **Блекджек** са популярни в американските игрални домове. **Бакара, стъд покер, дроу покер, покер с общи карти, покер с три карти и пай гоу покер** са сред широко търсените игри в казината днес. **Слот машини, видео лотарийни терминали, видео покери, бинго и кено** са играни и днес¹. По-голямото разнообразие от игрални съоръжения в обектите обогатява преживяването за потребителите.

Глава втора

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА РАЗВИТИЕТО НА ХАЗАРТНИЯ ТУРИЗЪМ В ДЕСТИНАЦИИТЕ

Във втора глава са направени анализ и оценка на хазартния туризъм във водещи дестинации в света и България. Представени са методиката и инструментариумът за провеждане на проучването.

¹ Allied Market Research, Casino and Gaming Market by Casino Type (Commercial, Tribal, Limited Stakes, Limited Stakes), by Game Type (Poker, Blackjack, Slot Machines, Roulette, Craps) and by End Users (Gambling Enthusiasts, Social Exuberants, Dabblers, Lottery Loyalists, Unengaged Audience): Global Opportunity Analysis and Industry Forecast, 2023-2032, <https://www.alliedmarketresearch.com/casino-and-gaming-market/amp>, достъпен на 05.02.2023.

Първият параграф представя конкурентоспособността на хазартния туризъм във водещи дестинации в света. Направена е оценка на тяхното развитие в Америка, Китай и Европа. **Подпараграф 1.1. „Анализ и оценка на хазартния туризъм в дестинация Америка“** разглежда хазартната индустрия в дестинация Америка.

В американската история **салоните (Saloons)** са първите *игрални заведения*, а първите градове, които популяризират игралната индустрия са **Ню Орлиънс, Чикаго, Сан Франциско и Сейнт Луис**. Тези места са често посещавани от *туристи*, които търсят *забавления, бърза печалба или смяна на социалната среда*. Всички щати в САЩ, с изключение на **Невада** и по-късно **Ню Джърси**, първоначално забраняват хазарта. *Положителният ефект на казино бизнеса* върху туристическите индустрии в градове като *Лас Вегас (Las Vegas)* и *Атлантик Сити (Atlantic city)* въздейства върху решението на други щати да започнат да легализират бизнеса. Около 25 щата разрешават съществуването на казината до 1990 г. Тогава започват да се появяват *спа курорти*, които привличат пътешественици към места, които не са смятани за туристически дестинации¹. Смята се, че днес **игралният сектор** се нарежда сред *най-големите източници на доходи* в САЩ.

Всяка **легална хазартна дейност** бива разрешавана и управлявана от **държавен регулатор**, който *определя законите и издава лицензи*, както за физически, така и за интернет казина. За тях следва да бъде доказано, че са *сигурни, безопасни* и предлагат на играчите *условия за честна игра*. Тези лицензи се разпространяват от **организации** като *New Jersey Division of Gaming Enforcement* и *Michigan Gaming Control Board*². **Игралният бизнес** представлява *моцнен инструмент* за развитие на икономиките на страните чрез гарантирането на *дългосрочни, доходоносни и устойчиви приходи*. Днес потребителите търсят *оферти*, които включват дестинации с достатъчно на брой и *разнообразни забележителности и атракции, високо качество на обслужване и внедрени технологии*. Това са само някои от **факторите**, *привличащи повече и чести*

¹ Market insights, USA Casino Tourism Market, 2022, <https://www.futuremarketinsights.com/reports/us-casino-tourism-market>, достъпен на 03.03.2023.

² Пак там.

посетители. За да бъде една страна конкурентноспособна, е от изключително значение тя да предлага иновативни решения. Наличието на нови технологии предполага създаването на нов начин за обслужване на гостите¹, а предлагането на разнообразие от услуги и дейности удължава престоя на туриста и спомага за неговото повторно връщане в дестинацията.

Подпараграф 1.2. „Анализ и оценка на хазартния туризъм в дестинация Китай“ разглежда и оценява развитието на хазартната индустрия в дестинация Китай. Анализирани са профилът на хазартните туристи. Поставен е фокус върху икономическите показатели след пандемията от Covid – 19. Разгледана е стратегията за намаляване последиците от пандемията.

Китай е сред най-бързо развиващите се държави. Входящият туризъм е ключов критерий за нейното икономическото развитие. Тази индустрия представлява важно средство за страната да представи своя имидж и да популяризира своята култура². **Легални хазартни центрове** могат да бъдат намерени в *специалните административни региони на Хонконг и Макао*.

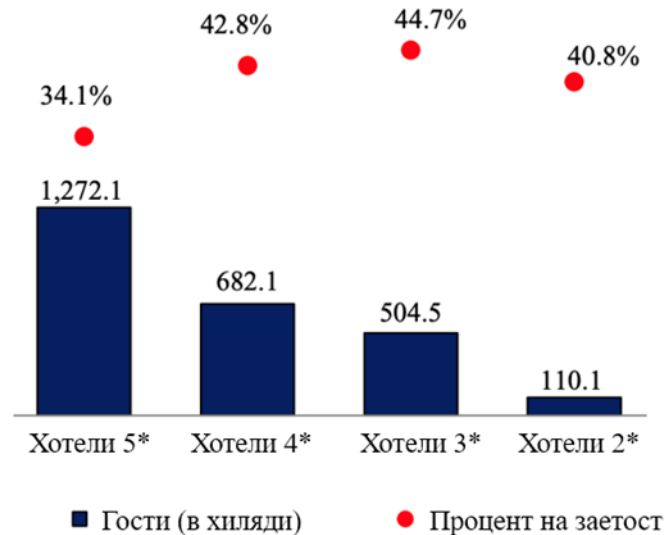
Доброто стратегическо местоположение на Макао превръща града в *привлекателна дестинация за китайските туристи*. Поставяме фокус върху **икономическите показатели след пандемията от Covid – 19**. Общият брой на хотелите към края на юни 2022 г. е 89, което представлява 11 хотела повече от предходната година, осигурявайки общо 36 000 стаи за гости. Това представлява увеличение от 2197 стаи. 33 от тях са петзвездни хотели, предоставяйки 22 000 стаи за гости. Степента на заетост за първата половина на 2022 г е 37,6%, което бележи спад от 12,8 процента на годишна база. Броят на гостите спада с 22,3% до 2,62 милиона със средна продължителност на престоя от 1,8 нощувки непроменен на годишна база. Степента на заетост за 5-звездните хотели е 34,1%. Това е спад от 15,4 процента на годишна база, като броят на гостите е намалял с 27,9% до 1,27 милиона, а средната продължителност на оставащия престой е 2 нощувки на годишна база (вж *Графика № 1*)³.

¹ Гоцева, К., Приложение на новите технологии в хотелиерството, дисертационен труд, 2023.

² World Tourism Alliance, China Inbound Tourism Development Report, 2021, <https://www.wta-web.org/wp-content/uploads/2022/03/China-Inbound-Tourism-Development-Report.pdf>, достъпен на 05.01.2023.

³ Statistics and Census Service, the Monetary Authority of Macao, Financial Services Bureau and Economic and Technological Development Bureau, Economic Outlook of Macao 2022 First Half, 2022,

За град, заемащ 32 кв. км площ, което представлява една десета от тази на Лас Вегас, и само с около 680 000 жители, **Макао генерира приходи** шест пъти повече от хазартната столица на Америка преди пандемията. През 2019 г. той донесе 36 милиарда долара. Днес, месечните приходи на индустрията са намалели до 300 милиона долара, в сравнение с 659 милиона долара на Вегас¹.

Графика № 1

Брой и процент на заетост на хотелите

през първата половина на 2022 г. (подредени по брой звезди)

Източник: Адаптирана от автора по Statistics and Census Service, Economic

Outlook of Macao 2022 First Half, 2022, p. 6.

Подпараграф 1.3. „Анализ и оценка на хазартната индустрия в дестинация Европа“ разглежда хазартния туризъм в Европа. Вниманието е насочено към представяне на състоянието на тази индустрия на Стария континент. Изложението поставя акцент върху княжество Монако и казино Монте Карло.

Монако е една от най-малките държави в света, дълга само няколко мили. Тя е известна със своите хотели, казина и ресторанти от висок клас. Привлича милиони туристи с известните си годишни събития, като Голямата награда на Монако, провеждана през май, и ралито Монте Карло. Освен това е основен

https://www.dsedt.gov.mo/public/data/nc/wn/attach/fa3193c6b41588dba3c4a837635643bceea9e92a/en/macau_economy_intro_en.pdf?ts=1663689600000, достъпен на 20.02.2023.

¹ Guzman, C., An Empty of What It Used to Be: Asia's Gambling Mecca Gets a China-Backed Makeover, 2023, <https://time.com/6227922/macau-gambling-capital-casino-china/>, достъпен на 20.03.2023.

център за финанси и банкиране, като много богати хора и корпорации избират да се базират в княжеството¹. Казино Монте Карло е едно от най-ексклузивните хазартни съоръжения в света и една от най-атрактивните забележителности на Монако. Казиното може да бъде посетено, дори без изискване туристът да играе.

Според наскоро публикувани данни от Future Market Insights (MI), пазарът за казино туризъм в Монако е оценен на 4,282 милиона щатски долара през 2022 г. и се очаква да достигне 9,681 милиона щатски долара до 2032 г., при среден темп на нарастване (CAGR) от 8,5% от 2022 до 2032 г. Около 4% от приходите на Монако идва от хазарта. Туристите допринасят за икономиката по различни начини, като отсядане в луксозни хотели, хранене навън и други забавления². Съчетаването на различни дейности в предложенията на туроператорите спомага за засиленото развитие на хазартния туризъм и благосъстоянието на страните.

Вторият параграф анализира хазартния туризъм в България. **Подпараграф 2.1. „Обща характеристика на хазартната индустрия в България“** представя обща характеристика на хазартната индустрия в България. Изложението насочва вниманието към нейното възникване и развитие, и проучва състоянието на игралния бизнес в страната през последните години.

Съвременният български закон е добро достижение по отношение на регулацията на игралния бизнес и работи повече от 27 години, без да е променян съществено. Той има редица **предимства** в сравнение с водещи в бранша европейски нормативи и това се отчита не само в страната, но и в чужбина. *Липсата на ограничения в залозите на играчите, липсата на рестрикции в големината на еднократно спечелена сума и големината на сумите на джакпотите, денонощното работно време* превръщат **България в силно конкурентоспособен пазар в казино индустрията**³.

¹ Iconic Riviera, Casino de Monte Carlo: The complete guide, 2023, <https://www.iconicriviera.com/guide-to-casino-de-monte-carlo-monaco/>, достъпен на 01.02.2023.

² Future Market Insights, Monaco Casino Tourism Market, 2023, <https://www.futuremarketinsights.com/reports/monaco-casino-tourism-market>, достъпен на 11.02.2023.

³ Georgieva, L., Correlation between gambling, tourism and socio-economic development, publisher: Smart ideas – wise decisions, Ltd., Sofia, Bulgaria, pp.360, Journal homepage: www.sociobrain.com, достъпен на 23.12.2022.

България има относително **либерален модел на развитие на хазартния бизнес** както към местни, така и към чуждестранни инвеститори. Игралната индустрия е предпоставка за превръщането на страната в популярна туристическа дестинация. Лицензирането и наблюдението на спазването на разпоредбите се извършваше доскоро от **Държавната комисия по хазарта**, структурно звено на Министерството на финансите. От 10 август 2020 г. надзорът върху хазарта и свързаните с хазарт дейности се осъществява от **Националната агенция за приходите**¹. Наличието на инфраструктура превръща България в една от държавите с **най-голям потенциал за развитие на казино индустрията**². Тя разполага с *модерни игрални зали и казина*.

Според **Борис Михайлов**, изпълнителен директор на **Националната агенция по приходите**, хазартната индустрия е *най-динамично развиващият се сектор* в България³. Наземните хазартни заведения в страната се сблъскаха с някои препятствия през последните две години. Наложени бяха ограничения от българското правителство срещу Covid-19. Затворени бяха зали и казина за няколко периода с различна продължителност. Облекчаването на рестрикциите през последното тримесечие на **2021 г.** местните казина и игрални зали тръгнаха към възстановяване⁴.

Според отчетите на хазартния регулатор в страната през **2020 г.** в България има **770 лицензирани игрални зали**, а лицензираните казина са **19**. Към края на септември тази година лицензираните казина са **21**, както и **1020 игрални зали**. Общият брой на лицензираните игрални дружества, които стопанисват игрални зали в страната, е 319, при 3030 през 2020 г.⁵

¹ Георгиева, Л. (2021). Предпоставки за развитие на хазартен туризъм и привличане на чуждестранни инвестиции, Сборник с доклади от международна научна конференция, организирана от Колеж по туризъм – Бургас.

² <https://www.bgonair.bg/a/2-bulgaria/206967-hazarten-turizam-v-balgariya-misiyata-nevazmozhna>, достъпен на 29.08.2023.

³ Стоянова, П., Попова, Д., Хазартната индустрия - най-динамично развиващият се сектор в България, 2023, <https://www.investor.bg/a/524-industriya/364586-hazartnata-industriya-nay-dinamichno-razvivashiyat-se-sektor-v-balgariya/amp>, достъпен на 21.03.23.

⁴ Young, H., Gambling Market in Bulgaria Marks Massive Increase of Over 50% Thanks to Online Gambling, 2023, <https://www.casinogamespro.com/2022/11/25/gambling-market-in-bulgaria-marks-massive-increase-of-over-50-thanks-to-online-gambling>, достъпен на 20.03.2023.

⁵ Пак там.

Хазартът в страната е **изключително добре развит**. По данни на Националната агенция за приходите на България, общите приходи от хазартния сектор за 2021 г. са около 241 млн. лв. (\$128,6 млн.), което е ръст от 25%, в сравнение с 2020 г. Резултатите за 2022 г. са още по-добри, като се бележи ръст от 30%, в сравнение с 2021 г. Бързият растеж се основава главно на развитието на сектора на **онлайн хазарта**. Уебсайтовете за онлайн хазарт процъфтяваха, поради ограниченията, наложени по време на пандемията от COVID, които „удариха“ физическите заведения¹.

Фигура № 2. SWOT анализ на хазартния туризъм в България

Източник: Систематизация на автора

¹ Pavlof, S., Bulgarian Gambling Industry Grows Over 50% in Two Years, 2023, <https://www.gamblingnews.com/news/bulgarian-gambling-industry-grows-over-50-in-two-years/amp/>, достъпен на 20.02.2023.

Според Алекс Хаберл, мениджър регулаторно развитие в GII Europe, едно от най-големите предизвикателства пред игралната индустрия е сливането на наземните компании с онлайн хазарта¹. Необходимо е мениджърите на казината умело да извлекат полза от все по-бързо растящата потребителска маса в игралните сайтове, да я таргетираат и привлекат към физическите обекти.

Подпараграф 2.2. „Оценка на развитието на хазартния туризъм в България“ оценява развитието на хазартния туризъм в България. Представен е SWOT анализ, систематизиран от автора (вж. Фигура № 2). В изложението са разгледани поетапно всеки от изброените елементи от анализа.

Силните страни определят техните ползи. Разгледани са следните предимства – целогодишен работен процес, независимост от сезоните, привличане на платежоспособни потребители, подобряване качеството на живот в дестинацията, иновативност на предлаганите услуги.

Слабите страни трябва да бъдат балансираны и премахнати. България има потенциала да минимизира негативите от хазартната индустрия, чрез правилно управление и вземането на стратегически решения. Тук се включват следните елементи – високи първоначални инвестиции, ограничения от страна на правителството в страната, силна зависимост от световните тенденции и нововъведения, лесно чувство на разочарование от продукта, слаба популярност на дестинацията.

Възможностите, които предоставя хазартната индустрия, са ключови за развитието на българския туризъм. Те включват – привличане на чуждестранни инвестиции, подобряване имиджа на дестинацията., съчетаване на онлайн и наземен хазарт, съчетаване на хазартен с други видове туризъм.

Заплахите, които идват с развитието и поляризирането на хазартната индустрия, са предизвикателство за туризма. Сред тях са: силно конкурентен пазар, промени в житейските ценности и начина на живот на хората, възникване на социално неравенство, използването на обща инфраструктура с туристи води до пренаселеност, отрицателно въздействие върху околната среда.

¹ Стоянова, П., Попова, Д., Хазартната индустрия - най-динамично развиващият се сектор в България, 2023, <https://www.investor.bg/a/524-industriya/364586-hazartnata-industriya-nay-dinamichno-razvivashitiyat-sektor-v-balgariya/amp>, достъпен на 21.03.23.

Подпараграф 2.3. „Потенциал на дестинация България в предлагането на хазартен туризъм“ дискутира потенциала на България в предлагането на хазартен туризъм. Изследователският интерес е насочен към туристите, които посещават и биха посетили страната. Представени са районите с развит игрален туризъм. Анализирани са предизвикателствата, които стоят пред казино индустрията.

В България този сектор е предвидим и добре регулиран. Той отчита много добри резултати на национално ниво. Финансовите приходи към хазната, обвързаността с туризма и допринасянето за разнообразяването на микса от услуги в него, утвърждават ролята на хазартния сектор като надежден икономически субект в страната. Едновременно с това, той подпомага и търговията, като осигурява работни места в региони с по-ниска заетост¹. Следователно, хазартът е важен източник на средства за икономиката.

В страната *данъците за хазарта са ниски*, в сравнение с държави като Германия, Франция, Люксембург и Австрия, където залагането е оценено с данък, надминаващ 80 на 100. *В България операторите плащат 15% данък от печалбата за онлайн игрите.* В наземните казина таксуването е различно. Фирмите трябва да заплатят по 500 лв. акциз на тримесечие за брой игрално място и по 5000 лв. на маса за картови игри или рулетки. По този начин, чрез данъчното облагане на игралната индустрия, част от печалбата попада в държавата.

България е желана туристическа дестинация за много **израелци, турци, гърци, руснаци и граждани на страните от Близкия изток.** Всяка година стотици хиляди посетители от тези държави се насочват към градовете, привлечени от бляскавите казина, които им предлагат легално развлечение. Хазартът в тези страни е *отчасти или напълно забранен*, което принуждава местните жители да търсят чуждестранни локации за залагане. Лесното придвижване, кратките полети и сухопътната граница улеснява осъществяването на игрален туризъм. Гражданите на всички тези страни са потенциални посетители на казината. Тук на преден план излиза ролята на **благоприятното**

¹ Georgieva, L., Correlation between gambling, tourism and socio-economic development, publisher: Smart ideas – wise decisions, Ltd., Sofia, Bulgaria, p.360, Journal homepage: www.sociobrain.com, достъпен на 31.12.2022.

географско разположение на страната. Като ключов център между Изтока и Запада, България е в отлична близост до гореспоменатите страни¹. Европейският дух на страната, съчетан с по-нисък стандарт на живот, наличието на природни дадености като планини, море и минерални извори на територията ѝ представляват **възможност за целогодишно посещение.**

Построени са казина и други игрални обекти предимно в **София, Пловдив, Варна, Бургас**, големите **областни центрове, граничните градове и градовете с предимно турско население.** В днешния свят на дигитализация и електронизация, когато по-голяма част от покупките се реализират онлайн, казината трябва да предложат по-атрактивен продукт от това, което играта през мобилния телефон предлага. Целта е да се постигнат конкурентни предимства, които да накарат играча да пропътува разстоянието с цел игра и забавления. Това гарантира забелязване на дестинацията от повече хора². Въпреки наличието на голям брой казина и благоприятни условия за организирането на хазарт, голяма част от световните туристи избират други игрални дестинации в Европа и света.

Трети параграф съсредоточава вниманието върху методиката и инструментариума за провеждане на проучването. **Подпараграф 3.1. „Методика за провеждане на анкетно проучване и дълбочинни интервюта“** разглежда методите на анкетното проучване и дълбочинните интервюта. Представен е процесът на емпиричното изследване.

Основната цел е да се *идентифицират желанията, нагласите и отношението на гостите към практикуването на хазартни игри в България.* Забелязва се засиленото увеличение на потреблението, което е предпоставка за добавянето им към туристическия продукт. **Авторът на дисертационния труд** си поставя и **специфични цели** на проучването:

- Оценяване на развитието на хазартната индустрия в България.
- Идентифициране влиянието на хазартната индустрия върху гостите

за избор на игра, казино и дестинация.

¹ Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014 – 2030, <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=902>, достъпен 27.12.2022.

² Дъбева, Т., Луканова, Г., Роля на хотелиерската суперструктура за развитие на алтернативни видове туризъм, Специализирани видове туризъм – предизвикателства и перспективи, Научни трудове, Академично издателство на Аграрния университет, Пловдив, том LX, кн. 1, 2016, с. 115.

- Оценка на степента на приемственост от страна на туристите към включването на хазартни игри и забавления в туристическата оферта.
- Изследване на информираността на посетителите по отношение на включените игри и забавления в хотелските оферти.
- Анализирание на потенциала на хазартните райони в България за привличането на такъв тип туристи.

Таблица № 2.

Критерии и показатели на емпиричното изследване

Критерии	Показатели
Развитие на хазартен туризъм в дестинацията	<ul style="list-style-type: none">• Качеството на предлаганите услуги в хотелите в хазартната дестинация.• Качеството на предлаганите хазартни игри в дестинацията.• Събиране на съществуваща информация от интернет и чрез игрални и туристически обекти.• Познания при предлагането на хазартните игри в дестинацията.
Социални аспекти	<ul style="list-style-type: none">• Въздействие на игрите върху хората.• Влияние на хазартната индустрия върху местната общност.• Ефект от предлагането на хазартен туризъм върху потребителите и персонала.
Икономически аспекти	<ul style="list-style-type: none">• Привличане на инвестиции.• Увеличаване на приходите на индивидите.• Подобряване на икономиките на страните.
Роля на държавата	<ul style="list-style-type: none">• Участие на държавата в приложението на развитието на хазартен туризъм в дестинацията.• Бариери за развитие на хазартен туризъм и привличане на инвестиции.• Маркетинг и реклама.

Източник: Систематизация на автора

Анкетната карта съдържа **24 въпроса**. Използвани са **затворен тип въпроси**, тъй като времето за отговор на респондентите, е сравнително по-малко. Двата варианта – на **български** и на **английски език** са представени в Приложение № 1 и № 2. **Периодът на проучването** е 1 април 2023 г. – 31 юли 2023 г.

Подпараграф 3.2. „Показатели, критерии и ограничения за провеждане на изследването“ насочва вниманието към основните показатели, критерии и ограничения за провеждане на емпиричното изследване. Те създават рамка за проучването. Благодарение на тях, се създават методи за управление. **Авторът на дисертационния труд** разработи критерии и показатели, чрез които се цели събиране на информация както на национално ниво, така и на международно. Тези елементи са заложили в основните параметри на изследването. Чрез тях могат да се направят необходимите **изводи** за възможността за развитие на хазартен туризъм. На тази база, могат да се изградят и бъдещи нововъведения в индустрията. Таблица № 2 представя систематизираните критерии и показатели.

Подпараграф 3.3. „Технология за провеждане на комплексното емпирично изследване и методи за анализ и оценка на получените резултати“ насочва вниманието към етапите на провеждане на изследването и анализа на резултатите. Акцент е поставен върху подхода при извършване на анкета. Анкетната карта е разпространена **онлайн** чрез *социалните медии и мрежи, уебсайтовете* на няколко хотела или чрез *директни имейли*. Тя е съставена в програмата **Microsoft Forms**. За анализа на данните, авторът използва **програмния продукт SPSS** (Statistical Package for the Social Sciences).

Разгледани са **стъпките за обработка на данни от проведеното комплексно проучване**, които авторът следва. *Първият етап* е **обобщаване на резултатите, получени чрез анкетата**. Те са интерпретирани, анализирани и оценени, въз основа на информацията, получена от общо **330 анкетиращи туристи**. Заедно с обобщението на резултатите от анкетното проучване, са систематизирани и обработени, и тези от **дълбочинните интервюта**.

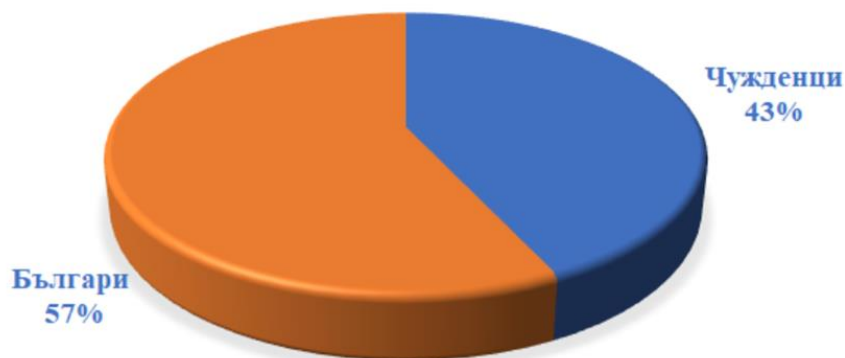
Глава трета

ПОДОБРЯВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ХАЗАРТЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ

В трета глава са представени възможностите за развитие на хазартен туризъм в България. Анализирани са резултатите от анкетното проучване и дълбочинните интервюта. Вниманието е насочено върху разработения модел за развитие на хазартен туризъм в България чрез прилагането на политика за отговорен хазарт. Авторът предлага насоки и препоръки за развитието на хазартен туризъм в страната въз основа на проведеното изследване.

Първи параграф анализира резултатите от анкетното проучване и интервютата с експертите. В **подпараграф 1.1. „Профил на респондентите в анкетното проучване“** е представен изградения профил на участниците в анкетното проучване. Вниманието е насочено към анализ на демографските характеристики на респондентите. Създадено е разпределение по признаци *възраст, пол и образование*.

Участие в анкетното проучване са взели общо **330 души**. От тях 189 са българи, а 141 са чужденци. Съотношението между двете групи е съответно 57% българи и 43% чужденци (вж. Фигура № 3). Авторът констатира, че интересът към страната като туристическа дестинация е почти поравно разпределен между тях.

**Фигура № 3. Разпределение на респондентите
в анкетното проучване по националност**

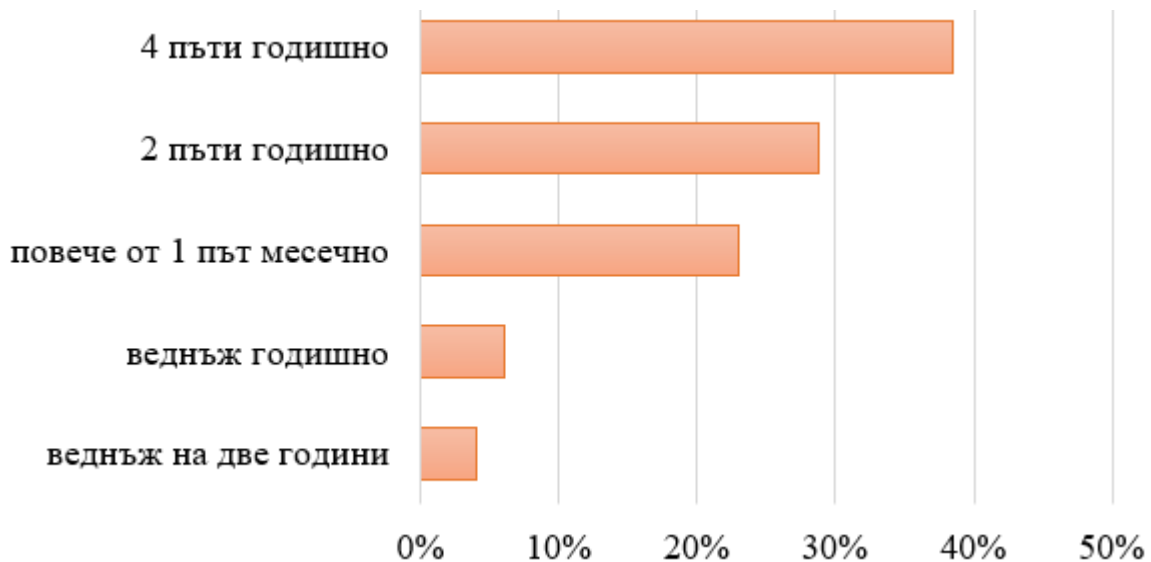
Фигура № 4. Разпределение на респондентите по признак пол

Източник: Систематизация на автора по данни от анкетното проучване

Анализът на резултатите по признак пол показва равно разпределение на респондентите от женски и мъжки пол (вж. Фигура № 4).

В подпараграф 1.2. „Намерения и нагласи на туристите за практикуване на хазартен туризъм“ се разглеждат резултатите от анкетното проучване, свързани с намеренията и нагласите на туристите, по отношение на практикуването на хазартен туризъм. Обсъден е опитът на респондентите в активности на игралната индустрия. Акцентирано е върху очакванията на туристите относно изживяванията по време на престоя им в дестинацията. Обърнато е внимание на другите видове туризъм, с които участниците биха съчетали практикуването на казино туризъм.

Специално внимание следва да се обърне на Въпрос № 7 от анкетното проучване – „Колко често респондентите реализират туристическо пътуване?“. 38,5% или 127 души са отговорили, че участват поне 4 пъти годишно, което е позитивно за туристическата индустрия. 28,8% или 95 души пътуват 2 пъти годишно до туристическа дестинация, а 23% или 76 души реализират туристически преживявания всеки месец и по-често през годината. Веднъж годишно участват само 6% или 20 души от анкетираните. Веднъж на 2 години или повече са отбелязали само 3,8% от участниците (вж. Графика № 2).

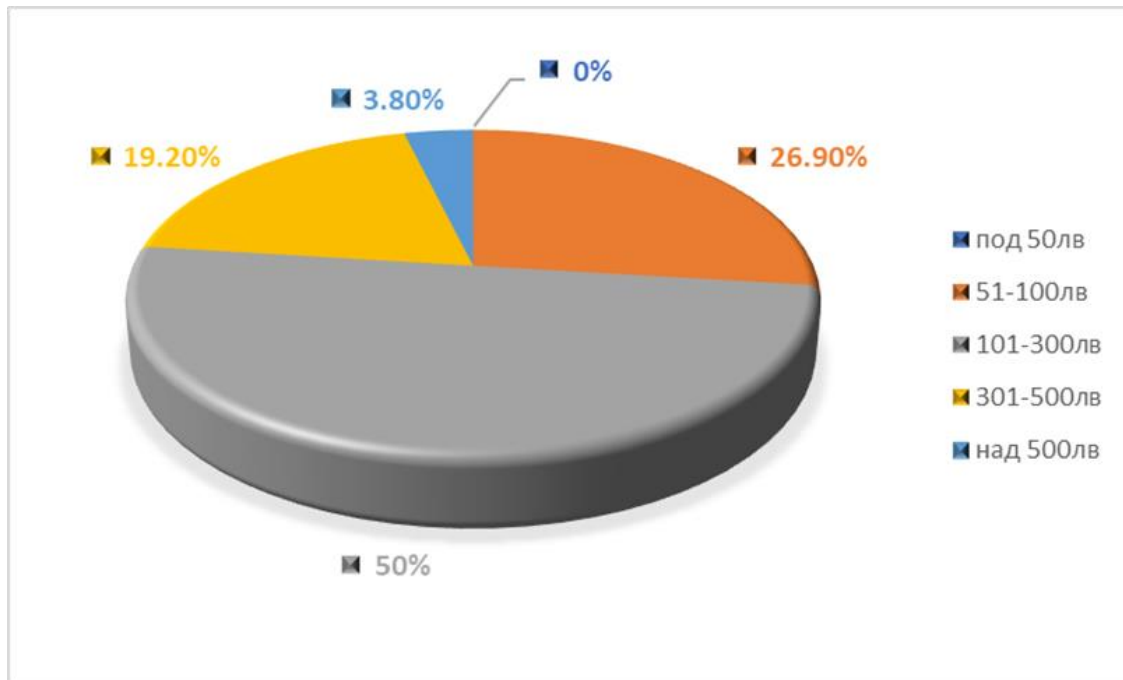

Графика № 2. Разпределение на респондентите по признак честота на туристическото пътуване

Източник: Систематизация на автора по данни от анкетното проучване

На следващо място, ще бъде разгледан въпросът, свързан с изследване **средните разходи на ден за развлечения по време на туристическо пътуване**. Целта е да се изведе процентно изражение на готовността на хората да отделят допълнителни средства за изживявания. Най-голям процент от анкетираните са склонни да похарчат между 101 лв. и 300 лв. за преживявания по време на туризъм (50% или 165 човека). Следващите респонденти са склонни да отделят между 51 и 100 лв. (26,9 % или 89 души). Третата група са готови да платят от 301 до 500 лв. на ден (19,2% или 63 души). Само 3,8% от всички анкетирани са посочили, че са готови да отделят над 500 лв. и никой от участниците в анкетата не е отговорил, че харчи под 50 лв. за този вид удоволствия (*вж. Фигура № 5*).

Подпараграф 1.3. „Мнения и оценки на експерти за развитието на хазартен туризъм в България“ обобщава мненията и оценките на експерти за развитието на хазартната индустрия. Обърнато е внимание на възгледите на специалистите относно възможностите за развитие на игралния туризъм в България. Направена е съпоставка на експертните мнения от публичната власт и на тези от бизнеса. Дискутирани са възможностите за развитие на хазартен туризъм в страната.

Фигура № 5. Разпределение на респондентите по признак среден разход за развлечения по време на туристическо пътуване

Източник: Систематизация на автора по данни от анкетното проучване

Втори параграф представя модел за развитие на хазартен туризъм в България чрез прилагане на политика за отговорен хазарт. **Подпараграф 2.1. „Добри практики за развитие на хазартен туризъм чрез прилагане на политика за отговорен хазарт“** дискутира добри практики за развитие на хазартния туризъм чрез прилагане на политика за отговорен хазарт. Посочени са възможностите, които имат дестинациите за развитие на хазартен туризъм чрез прилагането на политика за отговорен хазарт.

Според дефиницията на Института за игри на университета в Макао, **„отговорен хазарт“** означава, че *в умерено регулирана среда участието на играча в залаганията не представлява заплаха за неговото благосъстояние, семейство, роднини, други играчи, служители на казиното или за местния жител*¹. С други думи, „отговорното залагане“ е намаляване на вредите,

¹ Xin Wang, Baoyi Song, Xinyu Liu, The Effect of Responsible Gambling on Perceived Service Quality in Macao Casinos, City University of Macau, China, https://www.gaics.org/userdata/upload/file/JBSM2021_2-001.pdf, достъпен на 25.09.2023.

причинени от поведение при залагане и участие в хазартни игри, до приемливо ниво.

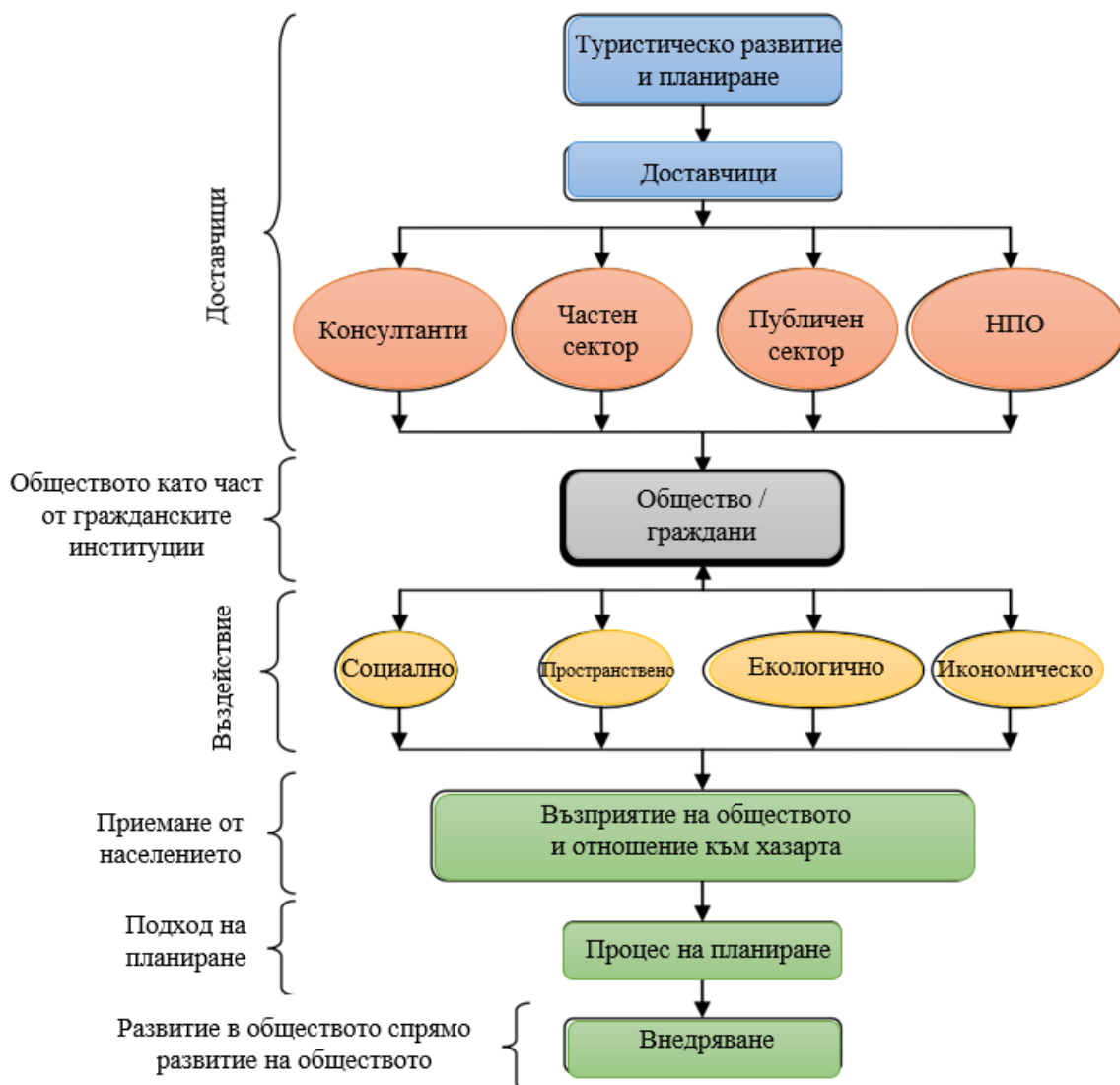
Положителните ефекти от стратегическите действия на водещи хазартни дестинации чрез прилагане на политики за отговорен хазарт са осезаеми. Отговорният хазарт е концепция, при която операторите на хазартни обекти, доставчиците на софтуер и свързани услуги трябва да поддържат най-високите стандарти, за да се гарантира справедливо и безопасно игрално изживяване. Заинтересованите страни могат да разработят и прилагат стратегии чрез законодателство за намаляване на негативните последици от хазарта за играча. В Нова Зеландия и Австралия, например, националното правителство е отговорно за прилагане на отговорен хазарт. В Америка всяко щатско правителство има голяма регулаторна отговорност за хазарта в своята юрисдикция. В Макао, за да се осигури устойчиво и здравословно развитие на игралната индустрия и превенцията на проблема с хазарта, Службата на секретаря за икономика и финанси възложи на Университета на Макао провеждането на изследване през 2007 г. Проучвателският екип представи доклад през 2008 г., за да представи концепция за „отговорен хазарт“ на правителството в комбинация с китайската култура и социални характеристики.

Подпараграф 2.2. „Разработване на модел за развитие на хазартния туризъм чрез прилагане на политика за отговорен хазарт“ се фокусира върху концепцията за авторовия модел.

Стъпките за неговото разработване са илюстрирани на Фигура № 6:

- **Анализ и оценка на развитието на хазартния туризъм в дестинацията.** На основа на анкетите и дълбочинните интервюта, **авторът** извежда списък с възможностите за предлагане на този специализиран вид туризъм.
- **Анализ на бизнес участниците, включени в обхвата на хазартния туризъм.** Веригата на заинтересованите страни се простира от производителите на игри и игрални съоръжения до хазартни обекти и обществеността.

- **Разглеждане на дестинацията като хазартен център.** Оценяват се предимствата, недостатъците, възможностите и потенциала за развитието на игралния туризъм.
- **Проучване на хазартните продукти.** Разработване на туристически оферти, които да помогнат за развитието на районите.
- **Установяване на връзката между игрален турист, игрален обект и дестинация.** Прилага се политика на отговорен хазарт, посредством която се води правилно управление на взаимоотношенията между тези три страни.

**Фигура № 6. Авторов модел за развитие на хазартния туризъм
чрез прилагане на политика за отговорен хазарт**

Източник: Систематизация на автора

Подпараграф 2.3. „Приложение на авторовия модел за развитие на хазартния туризъм в дестинация България“ анализира възможностите за прилагане на представения модел за развитие на хазартен туризъм в България, посредством прилагане на концепцията за отговорен хазарт. Посочени са основните резултати от въвеждането на тази политика в туристическата индустрия на дестинация България. Оценени са предимствата от използването на авторовия модел като отговор на увеличеното практикуване на този вид туризъм в световен мащаб.

Концепцията за развитие на хазартния туризъм в България се състои в предлагането на продукт, отговарящ на политиката за отговорна игра, и същевременно с това, удовлетворяващ стандартите за качество и изискванията на туристите. **Авторовият модел** си поставя за цел да развие хазартен туризъм в дестинация България чрез прилагането на политика за отговорен хазарт. **Специфичните цели на модела са:**

- *Да се отговори на съвременните тенденции за предлагане на един различен тип изживявания в дестинациите.* Включването в туристическата оферта на дейности от игралната индустрия допринася за диверсификацията на предлаганите продукти и създаването на устойчив туризъм в дестинацията.
- *Да се приложат практики на отговорен хазарт, които да намалят риска от потенциални негативни последици от играта за общността.*
- *Да се забърза внедряването на иновации и дигитализация за промяна и влияние върху поведението на играчите.*
- *Да се стимулира кооперирането на компаниите в туризма – от производителите до крайните туристически обекти.* Обединяването на участниците ще помогне за създаване на цялостна стратегия за икономическо развитие.
- *Да се обнови инфра- и суперструктурата, за да може да се стимулират хазартните пътувания.* Достъпността е ключов момент за развитие на туризма в дестинациите.

- *Да се използва стратегическото географско местоположение на страната за привличането на туристи, в чиито страни хазартът е частично или напълно забранен.*
- *Да се създаде туристически продукт, залагащ на отговорна игра, преживявания, луксозна обстановка, комплиментарни услуги, професионално отношение и лоялност към клиента.*

Трети параграф предлага насоки и препоръки за развитието на хазартния туризъм в България чрез прилагане на политика за отговорен хазарт, високо качество на продуктите и удовлетвореност на потребителите. **Подпараграф 3.1. „Насоки за развитие на хазартния туризъм в България“** анализира насоките за развитие на хазартен туризъм в България. Вниманието е фокусирано върху възможностите, които страната има за развитие на казино туризъм. Акцентирано е на инициативите, които спомагат за популяризирането на хазартните дестинации в световен мащаб.

За целите на изследването, предлагаме развитието на хазартния туризъм в България да бъде насърчено в следните **насоки**:

Инфраструктура и обекти. Инвестиране в модерни и привлекателни казина, хотели и развлекателни комплекси, които да предлагат широка гама от хазартни и нехазартни услуги.

Маркетинг кампании. Изграждане на силни маркетингови кампании, които да представят България като атрактивна хазартна дестинация.

Разнообразие от игри и услуги. Предоставяне на разнообразие от хазартни игри и услуги, които да задоволят различните предпочитания и интереси на потребителите, е водещо за създаването на атрактивна оферта.

Отговорно хазартно поведение. Подкрепа и насърчаване на отговорно хазартно поведение, включително предоставяне на информация и образователни програми за играчите, са част от стратегията за отговорен хазарт.

Партньорства и сътрудничество. Установяват се силни партньорства с туристически оператори, хотелиери и други заинтересовани страни, с цел да се създаде синергия и се увеличи привлекателността на хазартната дестинация.

Качество на обслужване. Въвеждат се стандарти за качество на обслужване и гостоприемство в хазартната индустрия.

Разнообразие на дестинации. Привличат се хазартни туристи в различни градове и региони в България, извън централните точки като София и Варна.

Подпараграф 3.2. „Препоръки за развитие на хазартния туризъм в България“ извежда препоръките за развитие на хазартния туризъм чрез привличане на чуждестранни инвестиции. Поставен е акцент върху устойчивото развитие на игралния туризъм чрез предлагането на глобален висококачествен хазартен продукт. Открити са ползите от партньорските отношения във веригата на хазартния туризъм.

За целите на изследването, ще представим примери за подкрепа на хазартната индустрия от страна на правителствата. Игралният туризъм е част от **Стратегията за устойчиво развитие на туризма в Република България** за периода 2014-2030 г. Тя систематизира *визията, стратегическите цели, приоритетите, дейностите*, чиято реализация ще води до *утвърждаване на устойчиви схеми за развитие и управление на туристическите дейности.* Разработената стратегия има за задача да осигури *трайна конкурентоспособност на България като туристическа дестинация* и да *подпомага устойчивото развитие на туристическата индустрия*¹. Тя се базира в максимална степен на информацията, придобита от *маркетинговите проучвания, доклади, анализи и прогнози* в т.ч. на международни източници като **Световната организация по туризъм, Европейската туристическа комисия, World Tourism & Travel Council, Euromonitor, Eurostat** и други. Стратегията отчита очакванията и намеренията на всички заинтересовани страни, да е съобразена с изискванията за създаване на правилно, реалистично и стабилно позициониране на България на целевите пазари. Страната ни предоставя уникални възможности за практикуване на **различни видове туризъм**. Те включват *морски, зимен, здравен, балнео, спа, уелнес, къмпинг, селски, културен, приключенски, еко, винен, гурме, събитийен, ловен, яхтен, голф и конгресен туризъм.* Според автора, все още не може да се

¹ <https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/nacionalna-strategiya-za-ustoychivo-razvitie-na-turizma-v>, достъпен на 05.09.2023.

каже, че потенциалът на страната е използван по възможно най-рационалния начин. По тази причина, Стратегията за развитие на туризма в Република България има за *цел по-рационалното използване на разполагаемите природни, културни, исторически и географски ресурси*. Акцентира се върху *привлекателността на регионите с туристически потенциал и възможностите, които те предлагат за развитието на специализирани форми на туризъм*. Стратегията за устойчиво развитие на туризма в България с хоризонт 2030 г. подготвя набор от **дългосрочни стратегии** в *областта на планирането, инвестициите, вътрешния туризъм, проучванията, предоставянето на услуги, подобряването на инфраструктурата и транспорта*. От друга страна, тя също така набляга на *професионалната подготовка и квалификация на заетия в туризма персонал, диверсификацията на туристическия продукт, възстановяване и поддръжка на съществуващи туристически зони и подобряване облика на дестинацията като цяло*¹.

Подпараграф 3.3. „Перспективи пред хазартния туризъм в България“ разглежда перспективите пред хазартния туризъм в България. Посочени са световните предизвикателства в казино индустрията. Дискутирани са възможностите, които се разкриват пред игралния бизнес в България след структурните законови промени. Анализирани са тенденциите в развитието на хазартния туризъм.

В *наземни казина и игрални зали* в България се наблюдава все по-бързото навлизане на *нововъведения и технологии* като:

- **инсталиране на система с ваучери** (ticket in/ticket out system) в игралните зали и казината, която позволява бързо и анонимно използване на ваучери по време на игра и машинно изплащане на сумите без намесата на касиер или крупие;
- **внедряване на управленски софтуер** (casino management system) и по-конкретно използване на софтуер за проследяване на играта (player tracking system), която позволява проследяване играта на клиента в реално време, бонусиране и награждаване след изпълнение на конкретно зададени критерии;

¹ Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014 – 2030, <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=902>, достъпен 27.12.2022.

- **игрални автомати от ново поколение**, които в момента на игра позволяват гледане на спортни срещи, излъчване на събития (streaming) от конкретна част на казиното (без да е необходимо преместването на клиента от игралния автомат), показване на реклами, които да подтикнат играча към други игри или включването му в томболи и състезания;

- **свързаността между наземни зали и казина и онлайн сайтовете**, което бързо и без прекъсване позволява преместване на играта от залата в хотелската стая, например, като играчът продължава да играе на същата игра, прехвърляйки я на мобилно устройство;

- **свързаност между различните казина и игрални зали**, с цел показване на по-голяма наградна сума или джакпот и участието на повече клиенти и по-големи възможности за печалба;

- **наличието на технологично иновативни барове към залите**, които да предлагат храна, напитки и различни събития, които да ангажират и задоволяват клиента, неговите нужди и потребности, без да е необходимо той да напуска обекта.

Авторът на дисертационния труд обобщава, че традиционният хазарт в България ще продължава да бъде устойчив. Тенденцията, която се наблюдава от няколко години, е успешната консолидация на двата бизнес модела – традиционен и онлайн хазарт, в рамките на един бранд. В условията на дигитализация е неизбежно използването на информационните и комуникационните технологии за популяризиране на хазартния туризъм и достъп до всеки потенциален клиент¹. Благодарение на стратегическото географско разположение на България и либералната нормативна уредба, този вид специализиран туризъм може да превърне страната в конкурентна хазартна туристическа дестинация в света. По наше мнение, игралният туризъм допринася за развитието на местната икономика, увеличаването на броя на работните места, привличането на големи инвестиции и социална отговорност.

¹ Георгиева, Л., Смарт решения в хазартния туризъм, Кръгла маса на тема „Съвременният туризъм. Смарт решения за развитие на туризма в България в условията на COVID-19 пандемия“, организирана от Колеж по туризъм – Варна при Икономически университет – Варна, 12 ноември 2021 г., Издателство „Наука и икономика“, Икономически университет - Варна, 2021 г.

Заклучение

В продължение на десетилетия туризмът преживява непрекъснат растеж и дълбока диверсификация, превръщайки се в един от най-бързо развиващите се икономически сектори в света. Тази динамика го превръща в ключов двигател на социално-икономическия прогрес. Туристите, от друга страна, стават все по-информирани, по-търсещи и изискващи. През последните десетилетия все по-голям интерес представляват специализираните форми на туризъм. Такъв е хазартният туризъм.

Хазартната индустрия е динамична и бързо развиваща се. Игралният туризъм осигурява целогодишна възможност за развитие на дестинациите. В него няма сезонност и той не зависи от климатичните условия на страната. Днес това е един от най-проспериращите сектори на икономиката. Напредъкът на технологиите в обществото е довел до еволюцията на много иновации, които по положителен начин променят живота. Въздействието им се усеща във всяка област на хазартната индустрия – в измислянето, създаването и настройките на играта и съоръжението, в начина, по който личните данни и информация се съхраняват и защитават в сайтовете и физическите обекти. Технологичните иновации стимулират играта на потребителя, създават усещане за нова паралелна реалност и по този начин, удължават престоя му в туристическия обект. Развитието на онлайн хазартът, насищането на интернет пазара с туристически услуги, рестрикциите, наложени по време на пандемията, налагат иновативно мислене с цел справяне с кризата и създаване на успешна дестинация. Наземните казина имат спешна задача да се адаптират към промените, за да успеят да запазят досегашните си клиенти и да привлекат към игралните курорти новите онлайн играчи¹.

Хазартният туризъм е изправен пред сериозен проблем. Той силно зависи от хората, които правят физически посещения, за да участват в залози или други хазартни дейности. Професионалистите в сектора трябва постоянно да актуализират знанията и уменията си, за да могат да се изправят пред дигиталната трансформация и да разработят най-добрите стратегии в този все по-динамичен и

¹ Пак там.

променящ се пазар. Придобиване на знания в области като дигитален маркетинг, дигитален бизнес и производителност представляват само част от тези умения, които трябва да бъдат получени. Навлязлата *супер дигитализация* през изминалата година води до промяна в туристическото пътуване. Само дестинациите, способни да се адаптират към тази нова супер дигитализирана среда, ще могат да се изправят пред най-голямото предизвикателство за туристическия сектор през следващите години: привличане на възможно най-голям брой туристи.

Специализираната литература насочва изследванията към **хазартната индустрия от гледна точка на нейното развитие, тенденции и предизвикателства**. До скоро, хазартът бива слабо засегнат в научните трудове на тази тематика. През последните години някои автори се фокусират върху въздействието му. Те акцентират върху **икономическото и социалното влияние на игралния бизнес**. Малко и недостатъчни са проучванията, които изследват хазартния туризъм като възможност за развитие на дестинациите. В по-голяма част от научните трудове са проучени световноизвестните дестинации. Реализираното изследване в дисертационния труд се насочва към представяне на **възможностите за развитие на хазартен туризъм в България**. Наблюдаваната тенденция през последните години за увеличаване на преживяванията по време на пътуванията води до решението за избор на дестинация. Същевременно, българската игрална индустрия бележи ръст с всяка изминала година. Случилите се промените след пандемията от Covid-19, допринесоха до трансформации в бизнеса и засилиха развитието на онлайн хазарта.

В заключение можем да обобщим, че възможностите за развитие на хазартен туризъм в България са значителни. Те включват няколко ключови аспекта като създаване на нови туристически дестинации и развиване на съществуващите. Образованието на потребителите относно рисковете на хазарта гарантира намаляване на отрицателните последици от хазарта. Успешното развитие на хазартния туризъм в България изисква комплексен подход, включващ сътрудничество между обществените и частните сектори, правителствените институции и местните общности.

IV. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Като резултат от извършената проучвателна, изследователска и емпирична работа по дисертационния труд, открояваме следните *научни и научно-приложни приноси*:

- Въз основа на подробен литературен обзор, са разгледани теоретичните основи, дефинирани са същността, спецификите и характеристиките на хазартната индустрия (*глава 1, параграфи 1 и 2*). Проучена и изследвана е връзката между хазартния туризъм и дестинациите (*глава 1, параграф 2*). Изведена е авторова дефиниция за хазартен туризъм (*глава 1, параграф 1*).
- Изследвани са технологиите и дигитализацията в хазартната индустрия. Изведени са глобалните тенденции в развитието на хазартните дестинации (*глава 1, параграфи 3*).
- Направени са анализ и оценка на хазартния туризъм във водещи дестинации в света и България (*глава 1, параграфи 1 и 2*).
- Разработен е авторов модел за развитие на хазартния туризъм в България чрез прилагане на политика за отговорен хазарт (*глава 3, параграф 2*).
- Формулирани са насоки и препоръки, и са очертани перспективи пред развитието на хазартния туризъм в България (*глава 3, параграф 3*).

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

I. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове
--

• Научни статии

1. Георгиева, Л. (2023). Ефект на иновациите върху хазартния туризъм, <i>Годишник на Висше училище по мениджмънт – Варна</i> , XIX Международна научна конференция „Иновации в науката, образованието, бизнеса и туризма“, Висше училище по мениджмънт – Варна, 22 юли 2023 г., Албена, Издателство на ВУМ – Варна, Том XVI, с. 21-28. ISSN 2367-7368 (Print).
--

Статията е индексирана в <i>Google Books</i> .
--

Линк:

https://books.google.bg/books?id=WKfMEAAAQBAJ&lpg=PA1&ots=6Qu31OGFY&dq=Yearbook%20of%20Varna%20University%20of%20Management%20volume%2016&hl=bg&pg=PA1#v=onepage&q=Yearbook%20of%20Varna%20University%20of%20Management%20volume%2016

[20of%20Management%20volume%2016&f=false](#)

2. **Георгиева, Л.** (2022). Устойчиви практики за развитие на винен и хазартен туризъм, Кръгла маса на тема „Устойчив винен туризъм в контекста на Зелената сделка“, организирана от катедра „Туризъм“ при АУ – Пловдив, 19-20 май 2022 г., гр. Пловдив, Научни трудове на АУ – Пловдив, т. LXIV, кн. 2, 2022 г, с. 143-150. ISSN 2367-5845 (online).

Статията е включена в регистъра на *International Center ISSN*.

Линк:

<http://nauchnitrudove.au-plovdiv.bg/15-2-2022/>

3. **Parusheva, T., Georgieva, L.** (2022). Development of gambling and cultural tourism in the context of smart destinations, *Yearbook of Varna university of management*, 18th International Scientific Conference on the topic of “The information technologies in the education, business and tourism”, July 11 – 12th, Publisher: Varna University of Management, Varna, Volume XV, pp. 181-187. ISSN 2367-7368 (Print).

Статията е индексирана в *Google Books*.

Линк:

<https://vum.bg/wpcontent/uploads/2022/12/%D0%93%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A8%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%92%D0%A3%D0%9C-%D1%82%D0%BE%D0%BC-XV-2022-%D0%B3.-1.pdf>

4. **Georgieva, L.** (2022). Technologies and innovations in gambling tourism, *Yearbook of Varna university of management*, 18th International Scientific Conference on the topic of “The information technologies in the education, business and tourism”, July 11 – 12th, Publisher: Varna University of Management, Varna, Volume XV, pp. 168-173. ISSN 2367-7368 (Print).

Статията е индексирана в *Google Books*.

Линк:

<https://vum.bg/wpcontent/uploads/2022/12/%D0%93%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A8%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%92%D0%A3%D0%9C-%D1%82%D0%BE%D0%BC-XV-2022-%D0%B3.-1.pdf>

5. **Georgieva, L.** (2021). Correlation between gambling, tourism and socio-economic development, IV научна конференция с международно участие „География, регионално развитие и туризъм“, 03-05 декември 2021 г., посветена на 30 години от възстановяването на обучението по география в Шуменския университет и 50-годишнината на висшето училище, *Journal homepage: www.sociobrain.com*, publisher: *Smart ideas – wise decisions*, Ltd., Sofia, Bulgaria, Issue 90. ISSN 2367-5721.

Статията е включена в *Националния референтен списък на НАЦИД*.

Линк:

http://sociobrain.com/website/w1465/file/repository/15_Lubomira_Georgieva.pdf

6. **Georgieva, L.** (2021). Super digitalization and innovations in the gambling tourism, *Yearbook of Varna University of Management*, XVII Международна научна конференция „Дигитализацията на науката, образованието, бизнеса и

туризма“, организирана от Висше училище по мениджмънт – Варна, 16-18 август 2021 г., гр. Варна, Издателство на ВУМ – Варна, с. 99-106, ISSN: 2367-7368 (Print).

Статията е индексирана в *Google Books*.

Линк:

[https://books.google.bg/books?id=12xEEAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=bg&
so
urce=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](https://books.google.bg/books?id=12xEEAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=bg&so
urce=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false)

• **Научни доклади**

7. **Георгиева, Л.** (2021). Смарт решения в хазартния туризъм, Кръгла маса на тема „Съвременният туризъм. Смарт решения за развитие на туризма в България в условията на COVID-19 пандемия“, организирана от Колеж по туризъм – Варна при Икономически университет – Варна, 12 ноември 2021 г., Издателство „Наука и икономика“, Икономически университет – Варна, с. 124-132. ISBN 978-954-21-1101-6 (Print).

Докладът е включен в *Национален регистър на издаваните книги в България*.

Линк:

<https://ue-varna.bg/uploads/filemanager/303/publishing-complex/2021/Contemporary-tourism-2021.pdf>

8. **Георгиева, Л.** (2021). Социална антропология на хазартния турист, *Международна научно-практическа конференция „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“*, организирана от Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов, по случай 85 години от създаването, 08-09 ноември 2021 г., гр. Свищов, Академично издателство „Ценов“ Свищов 2021, с. 776-782, ISBN: 978-954-23-2067-8 (Print), ISBN: 978-954-23-2068-5 (Online).

Докладът е включен в *Национален регистър на издаваните книги в България*.

Линк:

<https://dlib.uni-svishtov.bg/handle/10610/4505>

9. **Георгиева, Л.** (2021). Предпоставки за развитие на хазартен туризъм и привличане на чуждестранни инвестиции, *Международна научна конференция „Туризъм, образование, бизнес“*, организирана от Университет “Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас, Колеж по туризъм, Сборник с доклади от международна научна конференция, организирана от Колеж по туризъм – Бургас, 29-30 октомври 2021 г., с. 203-209, ISSN: 2738-893X.

Докладът е включен в регистъра на *International Center ISSN*.

Линк:

https://btu.bg/images/nauchna_deynost/NK/conf_kt/sbornik_conference_kt_2021.pdf

VI. ДЕКЛАРАЦИЯ

Декларирам, че дисертационният труд **„Възможности за развитие на хазартен туризъм в България”** е изцяло авторски продукт. При неговото разработване не са ползвани чужди публикации и разработки в нарушение на авторските им права.

VII. БЛАГОДАРНОСТИ

Авторът изказва специални благодарности на **научния си ръководител проф. д.н. Таня Парушева** за ценните съвети и насоки по време на обучението в докторантура. Благодарение на професионализма и богатия опит на проф. Парушева, дисертационният труд придоби завършен и добре структуриран научен вид. Високо ценя Вашия принос в моето научно, професионално и лично израстване. Благодаря за добрия тон и позитивното отношение по време на съвместната ни работа!

Авторът благодари и на целия **преподавателски състав на катедра „Икономика на туризма“** за знанията, уменията и компетентностите, получени по време на обучението в бакалавърска и докторска степен; на **членовете на научното жури** за препоръките, свързани с бъдещата научноизследователска дейност.

Авторът изказва благодарност и на **българските и чуждестранните туристи**, взели участие в анкетното проучване; на **експертите от бизнеса** за конструктивните предложения и становища.

Сърдечни благодарности и на **моето семейство и приятели** за моралната подкрепа, търпението и мотивацията за придобиване на ОНС „доктор”!

Възможности за развитие на хазартен туризъм в България

**UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD
ECONOMY**

**FACULTY “ECONOMICS OF INFRASTRUCTURE”
DEPARTMENT “ECONOMICS OF TOURISM”**

doctoral student Lyubomira Georgieva Georgieva

ABSTRACT

**of a dissertation work
for the acquisition of an educational and scientific degree “Doctor of Philosophy”
in the scientific specialty “Economics and Management (Tourism)”**

on topic:

**“POSSIBILITIES FOR THE DEVELOPMENT
OF GAMBLING TOURISM
IN BULGARIA”**

**Scientific advisor:
Prof. D.Sc. Tanya Petrova Parusheva**

Sofia, 2024

The dissertation was discussed at the Extended Department Council of the Department “Economics of Tourism” at the University of National and World Economy on 11.12.2023. The author of the dissertation is a regular Doctoral Student at the same department, according to a decision of the Faculty Council at the Faculty of Economics of Infrastructure, Protocol № 14/02.03.2021. and order № 718/12.03.2021 of the Rector of the University of National and World Economy.

The defence of the dissertation will take place on **07.05.2024 from 15:30 hours, in hall 2032A** of the University of National and World Economy, Sofia at a meeting of the Scientific Jury. The defence materials are available at the Department “Science” and the University of National and World Economic website – www.unwe.bg.

**UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD
ECONOMY**

**FACULTY "ECONOMICS OF INFRASTRUCTURE"
DEPARTMENT "ECONOMICS OF TOURISM"**

Lyubomira Georgieva Georgieva

**POSSIBILITIES FOR THE DEVELOPMENT
OF GAMBLING TOURISM
IN BULGARIA**

ABSTRACT

of a dissertation work
for the acquisition of an educational and scientific degree "Doctor of Philosophy"
in the scientific specialty "Economics and Management (Tourism)"

SCIENTIFIC ADVISOR

Prof. D.Sc. Tanya Petrova Parusheva

SCIENTIFIC JURY

1. Prof. Dr. Mariana Kirilova Yaneva
2. Prof. Dr. Asya Dimitrova Pandzherova
3. Prof. Dr. Tanya Dabeva Filipova
4. Prof. Dr. Stoyan Petkov Marinov
5. Prof. Dr. Preslav MihaylovDimitrov

REVIEWERS

1. Prof. Dr. Mariana Kirilova Yaneva
2. Prof. Dr. Stoyan Petkov Marinov

Sofia, 2024

CONTENT

of the abstract of the dissertation work

I. GENERAL CHARACTERISTIC OF THE DISSERTATION WORK	56
1. Relevance and significance of the researched topic	56
2. Object and subject of research	58
3. Main objective and research tasks	58
4. Research thesis and working hypotheses	59
5. Research methodology	59
6. Basic limitations and obstacles	60
7. Sources of information provision	60
8. Scientific novelty and usefulness	61
II. STRUCTURE AND CONTENT OF THE DISSERTATION WORK	62
1. Structure of the dissertation work	62
2. Content of the dissertation work	62
III. SYNTHESIZED EXPOSURE OF THE DISSERTATION WORK	63
IV. REPORT OF THE CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION WORK	94
V. LIST OF PUBLICATIONS ON THE DISSERTATION WORK	95
VI. DECLARATION	97
VII. ACKNOWLEDGMENTS	97

I. GENERAL CHARACTERISTIC OF THE DISSERTATION WORK

The tourism industry is developing rapidly and dynamically. The demands of the market are increasing. Businesses face a highly competitive development environment. Consumers are changing their tastes and preferences, the ways they travel and the length of their stay. Customers are becoming more informed, more demanding and more demanding. All these factors impose new demands on managers in the industry. They must offer a product in a highly globalized tourism sector. The approaches that were applied years ago are no longer sufficient to create a competitive product. New solutions and ways to deal with business challenges are being sought. Globally, some of these attempts include the implementation of strategies to attract *the new type of tourist*. He's looking for an experience, not a product. This trend is becoming increasingly noticeable. Increasingly, national development strategies include steps to attract more affluent customers who travel for shorter periods but more frequently. This type of tourism is **gambling**. It is year-round, has no seasonality and does not depend on the climatic conditions of a given destination. This type of tourism attracts consumers whose main motive is to visit a country for **play, entertainment and experiences**. At the same time, gaming tourism has a strong effect on the economy of countries.

1. Relevance and significance of the researched topic

The topicality and significance of the issue find expression in the need to specify the possibilities for the development of gambling tourism in Bulgaria. The present study examines a number of questions about the specificity of the casino industry in the dynamic tourism market. It has been found that more and more gaming destinations are emphasizing *offering this type of specialized tourism to consumers as a key success factor*. One of the main aspects of gambling tourism is expressed in the strong economic influence. In parallel with the drive to develop destinations, attention is focused on the **positive environmental, social and cultural impact on people**. As a major element of tourism, the gambling industry is essential to the development of both the tourism business and the urban settlements of the world. This contributes to the growth of

tourism in several main directions¹:

- economic importance;
- social significance;
- importance for improving the image of the destinations;
- importance for overcoming seasonality in tourism;
- importance for improving infrastructure in cities.

The dissertation offers an up-to-date view on the emerging trend of **digitization** of *the tourism product*. The research work is aimed at revealing the relationship between innovation and smart destinations, as well as the factors that influence them. The modern tourist is a smart tourist. He is influenced by innovations. He prefers to practice more than one type of tourism during his stay in the destination. He wants to touch the new, the dreamy, the different. It is here that a new approach is required, meeting the ever-increasing requirements and expectations of guests. This is always on the agenda among managers in the tourism sector, who strive to offer a competitive, innovative product that meets the most daring expectations of tourists for stays and experiences. In the literature, the main types of tourism that help the development of countries are identified. At the same time, efforts should be made *to update the list* of types of tourism that would be able to support the development of the destinations. These types of specialized tourism contribute to the attraction of new tourists and their return to the destination.

The choice of the specific topic is dictated by the experience of the researcher in the activity of the gambling business, namely in the operational and production sector. Participation in projects related to *promoting the industry by combining it with other types of tourism also plays a role*. The rationale is also based on the growing importance of gambling tourism for the development of destinations, attracting new tourists and returning them.

The individual motives are related to the possibilities for the development of gaming tourism in the destinations and the achievement of scientific and applied results that will serve to deepen the knowledge of the researcher and for career growth.

¹ Strategy for sustainable development of tourism in Bulgaria 2014 – 2030, <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=902>, accessed 02.09.2021.

2. Object and subject of the research

The object of research in the dissertation is gambling tourism as a specialized type of tourism. *The subject of research* are the possibilities for the development of gambling tourism in Bulgaria (see Figure № 1).

3. Main objective and research tasks

The main goal of the dissertation is to *explore technology and digitization in the gambling industry, and on this basis, to develop a model for the development of gambling tourism in Bulgaria, through implementation of politics for responsible gambling.*

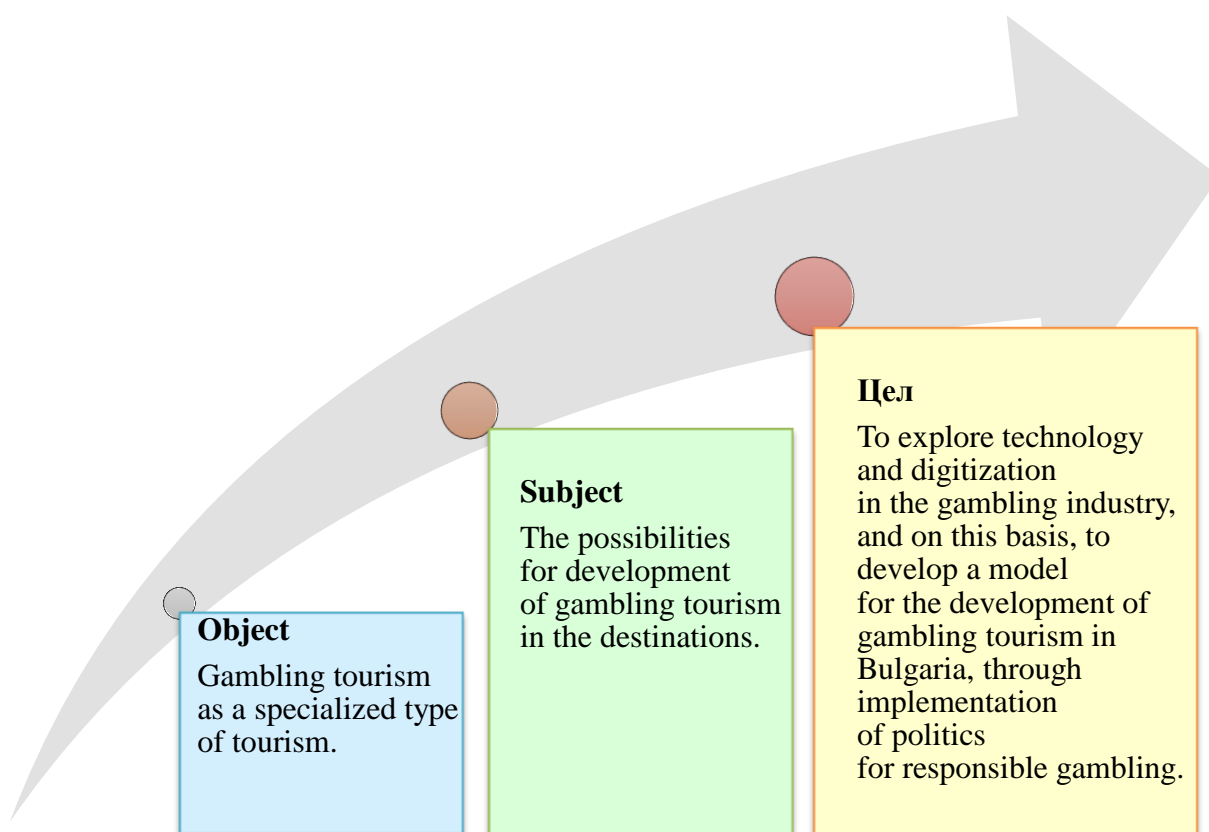

Figure № 1. Object, subject, and purpose of the dissertation

Source: Author's systematization

The achievement of the main goal is achieved by solving the following *specific research tasks*:

- examination of the theoretical foundations and definition of the essence, specifics and characteristics of the gambling industry, as well as the interrelationship between gambling tourism and destinations;
- research of technologies and digitization in the gambling industry and bringing out the global trends in the development of gambling destinations;
- analysis and assessment of gambling tourism in leading destinations in the world and in Bulgaria;
- development of an author's model for the development of gambling tourism in Bulgaria by implementing a responsible gambling policy;
- formulating guidelines and recommendations, and outlining the prospects for the development of gambling tourism in Bulgaria.

4. Research thesis and working hypotheses

The main thesis on which the research is based states that: *gambling tourism has a positive impact on the development of destinations. The implementation of strategic actions and measures contributes to the sustainable development of gambling tourism in Bulgaria and creates a competitive advantage for the national gambling industry.*

On this basis, the following working hypotheses are formulated, the proof or rejection of which will serve as the basis for developing *the author's model, guidelines and recommendations to the destinations*:

Hypothesis 1 –The development of destinations is based on the use of year-round types of activities that do not depend on the climatic influences of the region.

Hypothesis 2 – Offering services and activities that enrich the tourist experience will increase the destination's competitiveness.

Hypothesis 3 – The application of innovative and digitized products becomes a main strategy for attracting and retaining the "new tourists".

5. Research methodology

To realize the goals and tasks defined in the dissertation, a set of research methods and approaches is used: *induction and deduction, analysis and synthesis, historical method, comparative analysis, statistical and descriptive methods, observation method,*

*survey, in-depth interview method*¹.

The developed survey with closed questions was distributed among potential tourists with the help of *gambling and tourism websites, blogs and social networks in Bulgarian and English*. Participants in the survey are *Bulgarian and foreign tourists*.

In-depth interviews were conducted with *managers in the tourism industry and gambling business* in Bulgaria. The results are based on an analysis of their opinions and opinions regarding the development of gambling tourism.

The complex empirical research was carried out in the period from *April 1, 2023 to July 31, 2023*. In-depth interviews were carried out in the same period. The aim is to draw conclusions regarding the motivation of tourists when visiting the destination and the reasons for their subsequent visit. The results of the research are summarized, analyzed and presented graphically.

6. Basic limitations and problems

In order to achieve targeted and well-grounded results for the dissertation work, the following *restrictions* are set:

- Due to the insufficient number of in-depth scientific studies in the Bulgarian language on the issues of the application of new technologies in the hotel industry, the research is mainly based on the achievements of *foreign authors*.

- Due to the desire to derive correctly argued goals and tasks, the *time factor* also appears to be a limitation in front of the object of scientific research. Timeframes are also indicated that cover the period from 2019 to 2023 for the collected statistics and that from 2023 to 2050 for the proposed guidelines and recommendations.

- Empirical research is subject to limitations reflecting the *individual plan* of the doctoral student. The running period is April 1 - July 31, 2023.

7. Sources of information provision

The sources of information provision include a large number of specialized scientific developments and works. Recently published articles in Agència Valenciana del Turisme, Statista, Business Research Company, Global, World Financial Review, GeoJournal were studied.

The literary sources used by the author during the period of conducting the

¹ Gotseva, K., Application of new technologies in hospitality, 2023, p. 12.

scientific research can be systematized into the *following groups*:

- monographs and scientific works by Bulgarian and foreign authors, examining the problems of gambling tourism and the possibilities for developing of this specialized type of tourism;

- specialized publications of tourist organizations and research agencies;

- statistical publications;

- dissertations, journal articles, and scientific reports from regional, national, and international conferences;

- information from the Internet;

- the author's research regarding the issue under consideration.

To collect the primary information for the purposes of the development, an empirical study was conducted among **330 respondents**, including Bulgarians and foreigners. Formal and informal conversations were held with representatives of the gambling industry and the tourism business during individual interviews. Exhibitions, conferences and other events in the country and abroad were visited.

8. Scientific novelty and usefulness

The dissertation work is characterized by *a scientific and scientific-applied character*. The analyzed questions about the possibilities for the development of gambling tourism in Bulgaria are poorly represented in the Bulgarian literature. The collection and processing of the available information support its presentation in an accessible form. The development contributes to *the enrichment of theoretical knowledge* through an author's definition of gambling tourism.

The analysis of gambling tourism in Bulgaria allows to discover *the strengths and weaknesses of the industry*. The specific prerequisites for the future development of hotels to accommodate this type of tourists are indicated, as well as the potential factors for achieving economic prosperity. The proposed *model for implementing a responsible gambling policy* can be developed by any destination according to the conditions of the relevant market. *The recommendations* made outline the direction for the development of the gambling business in Bulgaria.

II. STRUCTURE AND CONTENT OF THE DISSERTATION

1. Structure of the dissertation

The dissertation "**Possibilities for the development of gambling tourism in Bulgaria**" is 206 pages long. 4 tables, 11 figures and 9 graphs are illustrated in the main text.

It consists of an introduction (7 pages), an exposition in three chapters (162 pages), a conclusion (5 pages). References (11 pages) and 3 appendices (14 pages) are included.

The bibliographic apparatus covers 171 titles. Of these, 41 – in Cyrillic, 81 in English and 49 Internet sources.

2. Content of the dissertation

Introduction

Chapter One

THEORETICAL FOUNDATIONS OF GAMBLING TOURISM

1. The essence of gambling tourism
2. Role of gambling tourism for the development of the tourism industry
3. Factors affecting the development of gambling tourism in destinations

Chapter two

ANALYSIS AND EVALUATION OF THE DEVELOPMENT OF GAMBLING TOURISM IN THE DESTINATIONS

1. Analysis and assessment of gambling tourism in leading destinations in the world
2. Analysis and assessment of gambling tourism in Bulgaria
3. Methodology and tools for conducting the research

Chapter three

IMPROVING GAMBLING TOURISM DEVELOPMENT OPPORTUNITIES IN BULGARIA

1. Results of the survey and interviews with experts
2. Model for the development of gambling tourism in Bulgaria through the

implementation of a responsible gambling policy

3. Guidelines and recommendations for the development of gambling tourism in Bulgaria

Conclusion

References

Applications

III. SYNTHESIZED EXPOSURE OF THE DISSERTATION WORK

Chapter One

THEORETICAL FOUNDATIONS OF GAMBLING TOURISM

The first chapter examines the theoretical foundations of gambling tourism development. The focus is on the essence of the gaming business. A special place is devoted to the role of gambling tourism in the development of the tourism industry. Emphasis is placed on the interrelationship between casino tourism and destination development. The essence and features of the gaming business are presented. The role of gambling in the development of the industry is emphasized. The factors of globalization in tourism are examined, as well as the main trends and innovations in the development of the gambling destination.

The first paragraph explores the nature of the gambling industry. **Subparagraph 1.1. "Defining Gambling Tourism"** presents existing definitions of gambling tourism. Formulations of world-renowned names in this scientific field have been analyzed. The commonalities and differences between them are discussed. Based on the analysis, the author offers his own definition for this type of specialized tourism. The individual elements of the author's definition are characterized.

Formulations of world-renowned names in this scientific field are presented. **Leiper Niel** was among the first to define the relationship between tourism and gambling and presented a typology of casino players. It differentiates between tourists who like to explore the destination while enjoying nature and tourists who are looking

for sun, sea and sand. The second group are tourists who want to spend time having fun in casinos¹. These same tourists need not so much movement, but strong emotional experiences.

As a result of the conducted exploratory and research work in the field and for the purposes of the research, we derive an **author's definition for the concept of gambling tourism**, which reads:

"A year-round tourist trip with the main purpose of play and entertainment. Gambling tourism is a specialized type of tourism that combines both human capital and technology, traditions and innovations in gaming. It provides both privacy and socialization to the player in a place other than the familiar. This type of specialized tourism offers sensory pleasures arising from the experience and contact with the characteristic cultural features of the given destination. The gaming industry creates an integrated product that attracts visitors with different motivations and preferences. Using innovative concepts and technologies, casino tourism aims to optimize costs and more efficiently allocate and use resources in the region."

Subsection 1.2. "Defining Gambling" explores the gambling – tourism nexus. The concept of gambling is defined. Its history and development over the centuries is presented. Attention is paid to play as an element of the tourist experience. The opportunities provided by the relationship between the game and tourism are highlighted. Scholarly interest has focused on the significance of this relationship for the growing popularity of gambling tourism.

Games provide an *opportunity for relaxation and rest* from everyday stress, which are key to the tourist experience². A variety of entertainment can provide unique and memorable experiences *that draw guests back*. Some of the *main types of entertainment and games* that can be a motivation for tourists include:

- **Casino games** – slot machines, roulette, poker, blackjack and other gambling games attract thousands of players.
- **Attractions** – theme parks and theme parks provide a variety of entertainment for visitors, mostly families with children.

¹ Neil, L., Tourism and gambling, GeoJournal, <https://www.jstor.org/stable/41144925>, accessed 10/02/2022.

² Page, S., Tourism Management (6th ed.). Taylor and Francis, Routledge Publisher 2019, <https://www.perlego.com/book/2193506/tourism-management-pdf>, accessed 15/10/2021.

- **Sporting events** – major sporting events such as football matches, tennis tournaments, car races and the Olympic Games bring together sports fans from all over the world.
- **Concerts and music festivals** – music events attract fans of different music genres and artists.
- **Performances and arts** – theater productions, opera and exhibitions attract connoisseurs of cultural customs and arts.
- **Sports activities** – extreme and adventure sports such as skiing, surfing, rafting and others can be motivation for extreme lovers.
- **Interactive games** can transform tourist sites into virtual playgrounds where visitors actively participate and enjoy a variety of gaming experiences. Virtual reality (VR), online multiplayer games, social games, animations and visual style are some of the elements of this type of entertainment that make the experience more realistic and exciting.

Subsection 1.3. "Specificity of gambling tourism" highlights the specifics of gambling tourism. Its importance for the development of the destination by offering diverse experiences and gaming activities to its visitors is examined. The connection of gambling with other activities of the tourism industry is highlighted. Efforts are aimed at pointing out the specificities of gambling tourism in order to emphasize its importance for the diversification of the destination. A special place is devoted to the motivation of gambling tourists. Attention is directed to well-established motivational models in practice.

Among the **main initial travel motives of the gambling tourist** are¹:

- The intention to attend gaming events, concerts, performances and other attractions that enrich his experiences.
- Interest in individual bonus programs and rewards, as well as receiving free and complimentary services offered at the tourist site.
- Willingness to try new games, different or not allowed in one's own region or country – this is the case for travelers from Islamic countries or countries where

¹ Georgieva, L., Social Anthropology of the Gambling Tourist, Academic Publishing House "Tsenov" Svishtov 2021, p. 4, <http://booksinprint.bg/Publication/Details/5d1b1d3b-9800-4eea-9d2d-fa5501c01e25>, accessed on 19.12.2022 .

gambling is partially or completely prohibited.

- Winning the jackpot against a one-time small bet - this motif is used in lotteries and other games where the prize pool is collected from the participation of a large number of people with small stakes.

- The presentation of a large physical prize or monetary sum – the tourist looks for opportunities for games with higher stakes and higher maximum winnings, which respectively increase the thrill and increase the adrenaline in the blood.

- The absence of restrictions imposed on online gambling - the possibility of easy and quick betting and payout of large sums, cash payment and anonymity during the game.

Tourism is seen as a recreational activity, outside the daily life and culture of the local population¹. Entertainment can promote and generate pleasant emotions and help create a successful tourism product.

The second paragraph examines the role of gambling tourism in the development of the tourism industry. **Subsection 2.1. "Characteristics of the Gambling Industry"** presents the characteristics of the gambling industry. A special place is devoted to the ways in which the gaming business can influence the attractiveness of destinations.

Table № 1.

**Characteristics of the gambling industry
that positively affect the development of tourism**

Characteristics
1. Gambling has a higher number of people with further qualification courses and a higher employment rate.
2. Gambling increases labor productivity in many different ways.
3. The gambling business offers high remuneration to the employees.
4. Innovation and investment are at the heart of the gambling industry.

Source: Systematization of the author

¹ Parusheva, T., Role of Cultural Resources for the Attractiveness of Destinations, Scientific Journal "Economics and Finance", Collection of Scientific Articles – Edizioni Magi, Roma, Italy, 2017, p. 324-327, <http://conferencii.com/files/archive/2017-11.pdf>.

Based on the analysis of the existing literature, the author systematizes and examines several main characteristics of the gambling industry, which have an impact on tourism in the destinations (see Table № 1).

The gambling business employs **highly qualified people** who have completed additional courses on the operation of various gaming equipment and techniques. The occupancy rate is high given the variety of card games and slots and their number in the sites. The fact that the greater demand for workers leads to greater motivation of the population and its retention in the area of residence is important.

Regarding *the second characteristic - increased labor productivity*, we can deduce *several factors* that can increase the productivity of the gambling business. They are *the quality of human capital, the quality of the business environment, the presence of entrepreneurial creative thinking, access to different markets, access to capital, as well as scientific research and innovation¹*.

Along with the above characteristics, it should be noted that gambling is a business that offers **higher remuneration to its employees**. Working with visitors to this type of establishment is *more difficult and stressful*. This is a major factor in the higher paid labor in this industry. Customers are *more sensitive and in a hurry*, given the large sums that are at stake every day and change hands every second.

The last key feature of the gambling industry that **the author draws attention** to is the fact that **innovation and investment** are at the heart of the development of this sector. The greater the gaming variety in the sites, the more competitive the tourist product that is offered. The more innovative the product, the greater its power to attract and retain visitors. The tourism industry in cities has benefited from opportunities to access investors and innovative technologies.

Subsection 2.2. "Importance of the Gaming Industry for Destination Development" looks at the interrelationship between the gaming industry and destinations. A special place is given to gambling tourism as an opportunity to promote the destinations.

In the exhibition, we present *the importance of the gambling industry* for the

¹ Parusheva, T., Social Psychology and Tourist Behavior, Second Supplemented and Revised Edition, Avangard Prima Publishing House, Sofia, 2009, p. 211.

development of tourism in **several main directions**:

- economic importance;
- social significance;
- ecological significance;
- importance for improving the image of the destinations;
- significance for overcoming seasonality in tourism;
- importance for improving infrastructure in cities;
- improving the well-being of the inhabitants of the settlement;
- stopping emigration in the regions and cities;
- improving the economic condition of the local population;
- improving the economic condition of the population in the neighboring areas.

The gambling industry plays a significant role in the development of tourism and has a major impact on the economy. *Gambling destinations* not only attract tourists to their facilities, but also generate **revenue for the economy of the communities** where they are located. The gaming industry is proving to be a solution to economic problems in areas with developing economies. Many countries, without the presence of natural or cultural tourist attractions, manage to become famous destinations thanks to the development of gambling in them¹. They create year-round destinations and offer enough variety of attractions to attract tourists repeatedly.

Visitors contribute to increasing tourist flows and income in a region that is not sufficiently developed. Casino tourism creates many jobs, including positions in casinos, hotels, shops, boutiques, restaurants, entertainment venues and attractions. This improves employment in the regions where these sites are located. The gaming business generates large revenues for the state through taxes, excise duties, rent and license fees. These funds can be used to finance education, further qualifications, health care and community services.

Subsection 2.3. "Interrelation between gambling tourism and destinations" draws attention to the social, ecological and economic importance of this type of tourism

¹ Scott-Halsell, Sh., Palakurthi, R., Dunn, G., Saiprasert, W., Trip Characteristics of Casino and Racino Visitors In A Midwestern State, UNLV Gaming Research & Review Journal, Volume 14, Issue I, <https://digitalscholarship.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1100&context=grrj>, accessed 12/28/2022.

for the development of regions. Possibilities for improving the symbiosis between destinations and gambling tourism were considered.

Gambling tourism makes the tourist season year-round. This type of tourism attracts revenue not only to the industry, but also to other branches of the economy, for several reasons: visitors *shop for expensive, luxury goods; high-quality technical means and communication equipment are used, hobby interests are satisfied.* Through its characteristics, gaming tourism leads to economic and social transformations¹.

Among some of the biggest benefits to the economy from offering gambling tourism are *increased employment, greater tax revenue for state and local governments, and growth in local and global retail and wholesale sales, attracting foreign investment.* According to the author, the casino industry and tourism are a form of regional development that helps strengthen the relationship between the local population and visitors to the country or region. The users of this type of service are solvent, business travelers who are looking for services and goods typical of **business travel**. They get to know *the local culture, food and drinks.*

The third paragraph discusses the factors influencing the development of gambling tourism in destinations. **Subsection 3.1. "Technology and Digitization in the Gambling Industry"** examines the factors of globalization affecting the gambling industry. Among them, special attention is paid to technology and digitization in the gaming business.

We emphasize **the importance of digital transformation.** It is starting to be applied in all sectors. Businesses outperform their competitors by effectively using the social communication environment. In the 21st century, serial technological developments and computer networks eliminate *geographical distances between the seller and the buyer, expand markets and bring international quality to the consumer.* This leads to **super digitization.** It is also key in the tourism sector, especially in 2021, when different actors must join the wave of digital change. If a destination is unable to innovate its management model, it may face certain difficulties in the future. Traditional marketing techniques are no longer valid. Agents, channels and users have changed.

¹ Tsonev, N., M. Yaneva, The effective marketing management of destinations with the aim of economic and social transformations in tourism, Collection: "Strategic visions: effective management for economic, organizational and social transformations", NBU, 2016, p. 411.

Now they are forced to adapt to the present moment and digitize in order to remain competitive¹. An important statement is that the digitalization that people know in the present is a *good way to overcome many challenges in the future*². The impact of new forms of technology and innovation are changing the gaming industry itself. These **innovations** include³:

- Augmented reality
- Virtual reality
- Mobile gambling
- Artificial intelligence
- Blockchain and cryptocurrencies
- Wearable technology devices
- Gambling with smart watch
- Electronic wallets
- Player tracking of the client
- Electronic sports betting
- Global access
- Live game on online site

In the 21st century, **digitization** is present in *the daily life of every single person*. As it grows, the tourism industry is changing at a rapid pace. The solutions that were successful until now are no longer applicable. Businesses need to be more flexible and adaptable to cope with the dynamic changes in the new global market conditions.

Subsection 3.2. "Innovative Gambling Industry Concepts for Destination Development" focuses on the innovative aspects of the gambling industry. The exhibition examines the role of information and communication technologies in the development of destinations.

With **the rapid development of technology**, hoteliers have more and more opportunities to implement *innovations to improve the overall tourist experience*.

¹ Riera, R., El año de la revolución digital del turismo, <https://medium.com/@goodrebels/2021-el-a%C3%B1o-de-la-revoluci%C3%B3n-digital-del-turismo-6a9ea0ee9b18>, accessed 12/21/2021

² Parusheva, T. Sustainable development of cultural tourism in a digital environment, Publishing House "Science and Economics", University of Economics-Varna, p.178.

³ Smith, J., Top Online Gaming Trends for 2022, <https://twitgoo.com/online-gambling-trends-2022/>, accessed 12/20/2022.

Gaming destinations should make the most of these opportunities. They are one of the places that are most *dependent on dynamic market changes*¹.

Gambling tourism is no exception, and despite its specifics, it is beginning to establish a **greater and greater connection with tourists electronically**. The **digitization of the gambling service** increases the *loyalty of the tourist* by allowing him to continue using the gaming opportunities offered to him, even after leaving the tourist sites and returning home. Gambling tourism is an alternative that a country can use to improve the economic situation in destinations. The introduction of *scientific and technological innovations and super digitization* will increasingly cover the tourism sector. Along with the geographical location and regional development, they help make it a new alternative for destination development. Studying and *following global trends in online gaming* can improve the economic vitality of countries and businesses of participants who have joined the wave of digital change.

Innovations in technology provide this opportunity. They represent the transformation of technological knowledge into new products, new services or new processes. Technological innovation also represents an *improvement of a product or service in terms of quality, cost, speed or other key characteristics*².

Subsection 3.3. "Global Trends in the Development of Gambling Destinations" examines the role of experiential gambling tourism as a means of protecting against product standardization and the loss of the uniqueness of places and sites. The exhibition draws attention to the role of the diversity of games in attracting visitors from different countries. Changing lifestyles represent another key factor driving the growth of the market.

There are **different forms of gambling** in the destinations through which managers manage to attract visitors from different countries. In terms of total turnover, **lotteries** are the leading form of gambling worldwide. **Betting on horse races** is widely sought after in English-speaking countries and in France. **Roulette** is one of the main gambling games in casinos in France and Monaco and is popular all over the world. **Craps** and **blackjack** games are popular in American gambling houses. **Baccarat, Stud**

¹ Georgieva, L., Smart solutions in gambling tourism, 2021, <https://ue-varna.bg/uploads/filemanager/303/publishing-complex/2021/Contemporary-tourism-2021.pdf>.

² <https://www.europeanbusinessreview.com/8-fascinating-technologies-for-gambling/>, достъпен на 09.10.2021.

Poker, Draw Poker, Community Card Poker, Three Card Poker, and Pai Go Poker are among the most popular casino games today¹. Slot machines, video lottery terminals, video pokers, bingo and keno are still played today. A greater variety of gaming facilities at the sites enriches the experience for users.

Chapter two

ANALYSIS AND ASSESSMENT OF DEVELOPMENT OF GAMBLING TOURISM IN THE DESTINATIONS

In the second chapter, an analysis and assessment of gambling tourism in leading destinations in the world and in Bulgaria is made. The methodology and tools for conducting the study are presented.

The first paragraph presents the competitiveness of gambling tourism in leading destinations in the world. An assessment of their development in America, China and Europe has been made. **Subparagraph 1.1. "Destination America Gambling Tourism Analysis and Assessment"** examines the gambling industry in Destination America.

In American history, **saloons** were the first gambling establishments, and the first cities to promote the gambling industry were **New Orleans, Chicago, San Francisco, and St. Louis**. These places are often visited by *tourists* looking for *entertainment, a quick profit or a change of social environment*. All states in the US, except **Nevada** and later **New Jersey**, initially prohibited gambling. *The positive effect of the casino business* on the tourism industries in cities such as *Las Vegas* and *Atlantic City* influenced the decision of other states to start legalizing the business. About 25 states allowed casinos to exist until 1990. Then spa resorts began to appear, attracting travelers to places that were not considered tourist destinations². Today, **the gaming sector** is believed to rank among *the largest sources of income* in the United States.

¹ Allied Market Research, Casino and Gaming Market by Casino Type (Commercial, Tribal, Limited Stakes, Limited Stakes), by Game Type (Poker, Blackjack, Slot Machines, Roulette, Craps) and by End Users (Gambling Enthusiasts, Social Exuberants, Dabblers, Lottery Loyalists, Unengaged Audience): Global Opportunity Analysis and Industry Forecast, 2023-2032, <https://www.alliedmarketresearch.com/casino-and-gaming-market/amp>, accessed 02/05/2023.

² Market insights, USA Casino Tourism Market, 2022, <https://www.futuremarketinsights.com/reports/us-casino-tourism-market>, достъпен на 03.03.2023.

Any *legal gambling activity* is permitted and managed by a **state regulator**, which *sets the laws and issues licenses* for both land-based and internet casinos. They should be *proven to be safe, secure and offer players fair play*. These licenses are distributed by **organizations** such as the *New Jersey Division of Gaming Enforcement and the Michigan Gaming Control Board*¹. **The gaming business** represents a *powerful tool* for the development of countries' economies by ensuring *long-term, profitable and sustainable income*. Today, consumers are looking for offers that include destinations with a *sufficient number and variety of sights and attractions, high quality service and implemented technologies*. These are just some of **the factors** *attracting more and frequent visitors*. For a country to be *competitive*, it is extremely important that it offers *innovative solutions*. *The availability of new technologies implies the creation of a new way of serving guests*², and *offering a variety of services and activities extends the tourist's stay and helps him return to the destination*.

Subsection 1.2. "Destination China Gambling Tourism Analysis and Assessment" examines and assesses the development of the gambling industry in Destination China. The profile of gambling tourists was analyzed. The focus is on the economic indicators after the Covid-19 pandemic. The strategy to reduce the consequences of the pandemic is considered.

China is among **the fastest developing countries**. Inbound tourism is a key criterion for its economic development. This industry represents an important means for the country to present its image and promote its culture³. **Legal gambling centers** can be found in the *Hong Kong and Macau Special Administrative Regions*.

Macau's good strategic location makes the city *an attractive destination for Chinese tourists*. We are focusing on **economic indicators after the Covid – 19 pandemic**. The total number of hotels at the end of June 2022 is 89, which represents 11 hotels more than the previous year, providing a total of 36,000 guest rooms. This represents an increase of 2,197 rooms. 33 of them are five-star hotels, providing 22,000 guest rooms. The employment rate for the first half of 2022 was 37.6%, down 12.8%

¹ There again.

² Gotseva, K., Application of new technologies in hospitality, dissertation work, 2023.

³ World Tourism Alliance, China Inbound Tourism Development Report, 2021, <https://www.wta-web.org/wp-content/uploads/2022/03/China-Inbound-Tourism-Development-Report.pdf>, accessed 05.01. 2023.

year-on-year. Guest numbers fell 22.3% to 2.62 million with an average length of stay of 1.8 nights unchanged year-on-year. The occupancy rate for 5-star hotels is 34.1%. This is a 15.4 percent year-over-year decline, with guest counts down 27.9 percent to 1.27 million and the average length of stay remaining at 2 nights year-over-year (see Chart 1)¹.

For a city covering 32 square kilometers, one-tenth the size of Las Vegas, and with only about 680,000 residents, **Macau** generated six times the revenue of America's gambling capital before the pandemic. In 2019, it brought in \$36 billion. Today, the industry's monthly revenue is down to \$300 million, compared to Vegas' \$659 million².

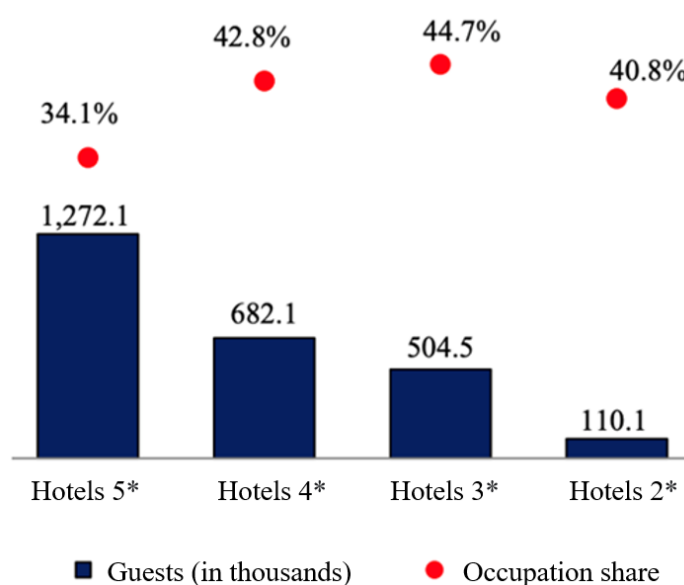

Chart № 1

**Number and occupancy rate of hotels
in the first half of 2022 (ordered by number of stars)**

Source: Adapted by the author from Statistics and Census Service, Economic Outlook of Macao 2022 First Half, 2022, p. 6.

¹ Statistics and Census Service, the Monetary Authority of Macao, Financial Services Bureau and Economic and Technological Development Bureau, Economic Outlook of Macao 2022 First Half, 2022, https://www.dsedt.gov.mo/public/data/nc/wn/attach/fa3193c6b41588dba3c4a837635643bceea9e92a/en/macau_economy_intro_en.pdf?ts=1663689600000, accessed 02/20/2023.

² Guzman, C., An Empty of What It Used to Be: Asia's Gambling Mecca Gets a China-Backed Makeover, 2023, <https://time.com/6227922/macau-gambling-capital-casino-china/>, accessed 20.03. .2023.

Subsection 1.3. "Destination Europe Gambling Industry Analysis and Assessment" examines gambling tourism in Europe. Attention is directed to presenting the state of this industry on the Old Continent. The exhibition focuses on the Principality of Monaco and the Monte Carlo Casino.

Monaco is one of the smallest countries in the world, only a few miles long. It is known for its high-end hotels, casinos and restaurants. It attracts millions of tourists with its famous annual events, such as the Monaco Grand Prix held in May and the Monte Carlo Rally. It is also a major center for finance and banking, with many wealthy individuals and corporations choosing to base themselves in the principality¹. Casino Monte Carlo is one of the most exclusive gambling facilities in the world and one of Monaco's most attractive attractions. The casino can be visited even without requiring the tourist to play.

According to recently published data from Future Market Insights (MI), the casino tourism market in Monaco was valued at US\$ 4,282 million in 2022 and is expected to reach US\$ 9,681 million by 2032, at an average growth rate (CAGR) of 8.5% from 2022 to 2032. About 4% of Monaco's revenue comes from gambling. Tourists contribute to the economy in a variety of ways, such as staying in luxury hotels, dining out, and other entertainment². The combination of various activities in the offers of tour operators contributes to the enhanced development of gambling tourism and the well-being of the countries.

The second paragraph analyzes gambling tourism in Bulgaria. **Subsection 2.1. "General characteristics of the gambling industry in Bulgaria"** presents a general characteristic of the gambling industry in Bulgaria. The exhibition draws attention to its origin and development and examines the state of the gaming business in the country in recent years.

The modern Bulgarian law is a good achievement in terms of the regulation of the gambling business and has been in operation for more than 27 years without being significantly changed. It has a number of **advantages** compared to industry-leading

¹ Iconic Riviera, Casino de Monte Carlo: The complete guide, 2023, <https://www.iconicriviera.com/guide-to-casino-de-monte-carlo-monaco/>, accessed 02/01/2023.

² Future Market Insights, Monaco Casino Tourism Market, 2023, <https://www.futuremarketinsights.com/reports/monaco-casino-tourism-market>, accessed 11/02/2023.

European standards, and this is recognized not only in the country, but also abroad. *The lack of restrictions on players' bets, the lack of restrictions on the size of a one-time winning amount and the size of the jackpot amounts, round-the-clock working hours* turn **Bulgaria** into a **highly competitive market in the casino industry**¹.

Bulgaria has a relatively **liberal model of gambling business development towards both local and foreign investors**. The gaming industry is a prerequisite for turning the country into a popular tourist destination. Licensing and monitoring of compliance was until recently carried out by **the State Gambling Commission**, a structural unit of the Ministry of Finance. As of August 10, 2020, the supervision of gambling and gambling-related activities is carried out by **the National Revenue Agency**². The availability of infrastructure makes Bulgaria one of the countries with **the greatest potential for the development of the casino industry**³. It has *modern gaming halls and casinos*.

According to Boris Mihailov, executive director of the National Revenue Agency, the gambling industry is *the most dynamically developing sector* in Bulgaria⁴. Land-based gambling establishments in the country have faced some obstacles in the past two years. Restrictions were imposed by the Bulgarian government against Covid-19. Halls and casinos were closed for several periods of varying duration. The easing of restrictions in the last quarter of **2021**, local casinos and gaming halls began to recover.

According to the reports of the gambling regulator in the country, in **2020** there were **770 licensed gaming halls in Bulgaria, and 19 licensed casinos**. As of the end of September this year, there were **21 licensed casinos**, as well as **1,020 gaming halls**. The total number of licensed gaming companies operating gaming halls in the country is 319, up from 3030 in 2020⁵.

Gambling in the country is **extremely well developed**. According to data from

¹ Georgieva, L., Correlation between gambling, tourism and socio-economic development, publisher: Smart ideas – wise decisions, Ltd., Sofia, Bulgaria, pp.360, Journal homepage: www.sociobrain.com, accessed on 23.12.2022.

² Georgieva, L. (2021). Prerequisites for the development of gambling tourism and attracting foreign investments, Collection of reports from an international scientific conference organized by the College of Tourism - Burgas.

³ <https://www.bgonair.bg/a/2-bulgaria/206967-hazarten-turizam-v-balgariya-misiyata-nevazmozna>, accessed on 29.08.2023.

⁴ Stoyanova, P., Popova, D., The gambling industry - the most dynamically developing sector in Bulgaria, 2023, <https://www.investor.bg/a/524-industriya/364586-hazartnata-industriya-nay-dinamichno-razvivashiyat-sektor-v-balgariya/amp>, accessed 03/21/23.

⁵ There again.

the National Revenue Agency of Bulgaria, the total revenue from the gambling sector for 2021 is about BGN 241 million (\$128.6 million), which is an increase of 25% compared to 2020. The results for 2022 2018 are even better, with a growth of 30% compared to 2021. The rapid growth is mainly based on the development of the **online gambling sector**. Online gambling websites have been booming due to the restrictions imposed during the COVID pandemic that have hit brick-and-mortar establishments¹.

Figure № 2. SWOT analysis of gambling tourism in Bulgaria

Source: Systematization of the author

¹ Pavlof, S., Bulgarian Gambling Industry Grows Over 50% in Two Years, 2023, <https://www.gamblingnews.com/news/bulgarian-gambling-industry-grows-over-50-in-two-years/amp/> , accessed 02/20/2023.

According to Alex Haberl, Regulatory Development Manager at GLI Europe, one of the biggest *challenges* facing the gaming industry is the merger of land-based companies with online gambling¹. It is necessary for **casino managers** to skillfully take advantage of the increasingly rapidly growing user base on gaming sites, *target it and attract it to physical sites*.

Subsection 2.2. "Assessment of the development of gambling tourism in Bulgaria" assesses the development of gambling tourism in Bulgaria. A SWOT analysis systematized by the author is presented (see Figure № 2). In the exposition, each of the listed elements of the analysis is examined step by step.

The strengths determine their benefits. The following advantages are considered - year-round work process, independence from the seasons, attracting paying consumers, improving the quality of life in the destination, innovativeness of the services offered.

The weaknesses must be balanced and eliminated. Bulgaria has the potential to minimize the negatives of the gambling industry through proper management and strategic decision-making. The following elements are included here - high initial investment, restrictions from the government in the country, strong dependence on global trends and innovations, easy feeling of disappointment with the product, low popularity of the destination.

The opportunities provided by the gambling industry are key to the development of Bulgarian tourism. These include - attracting foreign investments, improving the image of the destination, combining online and land-based gambling, combining gambling with other types of tourism.

The threats that come with the development and polarization of the gambling industry are a challenge for tourism. Among them are: a highly competitive market, changes in people's life values and lifestyle, emergence of social inequality, use of common infrastructure with tourists leads to overcrowding, negative impact on the environment.

Subsection 2.3. "Potential of destination Bulgaria in the offer of gambling tourism" discusses the potential of Bulgaria in the offer of gambling tourism. Research

¹ Stoyanova, P., Popova, D., The gambling industry - the most dynamically developing sector in Bulgaria, 2023, <https://www.investor.bg/a/524-industriya/364586-hazartnata-industriya-nay-dinamichno-razvivashiyat-sektor-v-balgariya/amp>, accessed 03/21/23.

interest is focused on tourists who visit and would visit the country. The regions with developed gaming tourism are presented. The challenges facing the casino industry are analyzed.

In Bulgaria, this sector is predictable and well regulated. He reports very good results at the national level. The financial income to the treasury, the connection with tourism and the contribution to the diversification of the mix of services in it, confirm the role of the gambling sector as a reliable economic entity in the country. At the same time, it supports trade by providing jobs in regions with lower employment¹. Therefore, gambling is an important source of funds for the economy.

Gambling taxes are low in the country, compared to countries such as Germany, France, Luxembourg and Austria, where betting is taxed at over 80 per cent. *In Bulgaria, operators pay a 15% tax on online gaming profits.* In land-based casinos, charging is different. Companies must pay BGN 500 excise tax per quarter per number of gaming seats and BGN 5,000 per table for card games or roulette. Thus, by taxing the gaming industry, part of the profit goes to the state.

Bulgaria is a desirable tourist destination for many **Israelis, Turks, Greeks, Russians** and **citizens of the countries of the Middle East**. Every year, hundreds of thousands of visitors from these countries head to the cities, attracted by the glamorous casinos that offer them legal entertainment. Gambling in these countries is *partially or completely prohibited*, forcing locals to look for foreign locations for betting. Ease of movement, short flights and a land border facilitate game tourism. Citizens of all these countries are potential casino visitors. Here, the role of the **favorable geographical location of the country comes to the fore**. As a key center between East and West, Bulgaria is in excellent proximity to the above-mentioned countries². The European spirit of the country, combined with a lower standard of living, the presence of natural features such as mountains, sea and mineral springs on its territory represent **an opportunity for a year-round visit**.

Casinos and other gaming facilities were built mainly in **Sofia, Plovdiv, Varna,**

¹ Georgieva, L., Correlation between gambling, tourism and socio-economic development, publisher: Smart ideas – wise decisions, Ltd., Sofia, Bulgaria, p.360, Journal homepage: www.sociobrain.com, accessed on 31.12.2022.

² Dabeva, T., Lukanova, G., Role of the hotel superstructure for the development of alternative types of tourism, Specialized types of tourism - challenges and perspectives, Scientific works, Academic publishing house of the Agrarian University, Plovdiv, volume LX, vol. 1, 2016, p. 115.

Burgas, the large regional centers, the border towns and towns with a predominantly Turkish population. In today's world of digitization and electronicization, when most purchases are made online, casinos must offer a more attractive product than what mobile gaming offers. The goal is to achieve competitive advantages that make the player travel the distance for play and entertainment. This ensures that the destination is noticed by more people¹. Despite the presence of a large number of casinos and favorable conditions for organizing gambling, a large number of world tourists choose other gaming destinations in Europe and the world.

The third paragraph focuses attention on the methodology and tools for conducting the study. **Subsection 3.1. "Survey and In-Depth Interview Methodology"** examines survey and in-depth interview methods. The process of the empirical study is presented.

The main goal is to *identify the wishes, attitudes and attitude of the guests towards gambling in Bulgaria*. The increased consumption is noticeable, which is a prerequisite for their addition to the tourist product. **The author of the dissertation** also sets **specific research goals**:

- Assessing the development of the gambling industry in Bulgaria.
- Identifying the influence of the gambling industry on guests' choice of game, casino and destination.
- Evaluation of the degree of continuity on the part of tourists towards the inclusion of gambling games and entertainment in the tourist offer.
- Study of visitors' awareness of games and entertainment included in hotel offers.
- Analyzing the potential of gambling areas in Bulgaria to attract such type of tourists.

The survey card contains **24 questions**. **Closed-ended questions** were used, as the respondents' response time was relatively less. The two versions - in **Bulgarian** and in **English** are presented in Appendix No. 1 and No. 2. **The study period** is April 1, 2023 - July 31, 2023.

¹ Dabeva, T., Lukanova, G., Role of the hotel superstructure for the development of alternative types of tourism, Specialized types of tourism - challenges and perspectives, Scientific works, Academic publishing house of the Agrarian University, Plovdiv, volume LX, vol. 1, 2016, p. 115.

Subsection 3.2. "Indicators, Criteria and Limitations for Conducting Research" focuses on the main indicators, criteria and limitations for conducting empirical research. They provide a framework for the study. Thanks to them, management methods are created. **The author of the dissertation** has developed criteria and indicators, through which the collection of information is aimed both at the national and international level. These elements are embedded in the main parameters of the study. Through them, the necessary **conclusions** can be drawn about the possibility of developing gambling tourism. On this basis, future innovations in the industry can be built. Table № 2 presents the systematized criteria and indicators:

Table № 2.

Criteria and indicators of empirical research

Criteria	Indicators
Development of gambling tourism in the destination	<ul style="list-style-type: none">• The quality of the services offered in the hotels in the gambling destination.• The quality of gambling offered in the destination.• Collection of existing information from the Internet and through gaming and tourist sites.• Knowledge of the gambling offering in the destination
Social aspects	<ul style="list-style-type: none">• Impact of games on people.• Impact of the gambling industry on the local community.• Effect of offering gambling tourism on users and staff.
Economic aspects	<ul style="list-style-type: none">• Attracting investment.• Increasing the income of individuals.• Improving the countries' economies.
Role of the state	<ul style="list-style-type: none">• Participation of the state in the development of gambling tourism in the destination.• Barriers to development of gambling tourism and attraction of investments.• Marketing and Advertising.

Source: Systematization of the author

Subsection 3.3. "Technology for conducting complex empirical research and methods for analysis and evaluation of the obtained results" directs attention to the stages of conducting the research and analyzing the results. Emphasis is placed on the survey approach. The survey card was distributed **online** through *social media and networks, the websites* of several hotels or through *direct emails*. It is compiled in the **Microsoft Forms program**. For the data analysis, the author used **the software product SPSS** (Statistical Package for the Social Sciences).

The steps for processing data from the conducted complex study, which the author follows, are discussed. *The first stage* is a **summary of the results obtained through the survey**. They were interpreted, analyzed and evaluated, based on the information received from a total of **330 surveyed tourists**. Together with the summary of the results of the survey, those of the **in-depth interviews** are also systematized and processed.

Chapter Three

IMPROVING DEVELOPMENT POSSIBILITIES OF GAMBLING TOURISM IN BULGARIA

The third chapter presents the possibilities for the development of gambling tourism in Bulgaria. The results of the survey and in-depth interviews were analyzed. Attention is focused on the developed model for the development of gambling tourism in Bulgaria through the implementation of a responsible gambling policy. The author offers guidelines and recommendations for the development of gambling tourism in the country based on the conducted research.

The first paragraph analyzes the results of the survey and the interviews with the experts. In **subsection 1.1. "Survey Respondent Profile"** is the constructed profile of the survey participants. Attention is directed to an analysis of the demographic characteristics of the respondents. A distribution based on age, gender and education was created.

A total of **330 people** took part in the survey. Of them, 189 are Bulgarians and 141 are foreigners. The ratio between the two groups is respectively 57% Bulgarians

and 43% foreigners (see Figure No. 3). The author finds that the interest in the country as a tourist destination is almost equally distributed between them.

Figure № 3. Distribution of respondents in the nationality survey

Figure № 4. Distribution of respondents by gender

Source: Author's systematization of survey data

The analysis of the results by gender shows an equal distribution of female and male respondents (see Figure № 4).

In subsection 1.2. "Intentions and Attitudes of Tourists to Practice Gambling Tourism" examines the survey results related to the intentions and attitudes of tourists regarding the practice of gambling tourism. Respondents' experiences in gaming industry activities are discussed. It is focused on the expectations of tourists regarding the experiences during their stay in the destination. Attention was paid to the

other types of tourism with which the participants would combine the practice of casino tourism.

Special attention should be paid to Question No. 7 of the survey - "How often do respondents take a tourist trip?". 38.5% or 127 people answered that they participate at least 4 times a year, which is positive for the tourism industry. 28.8% or 95 people travel 2 times a year to a tourist destination, and 23% or 76 people realize tourist experiences every month and more often during the year. Only 6% or 20 people of the respondents participate once a year. Only 3.8% of participants scored once every 2 years or more (see Chart № 2).

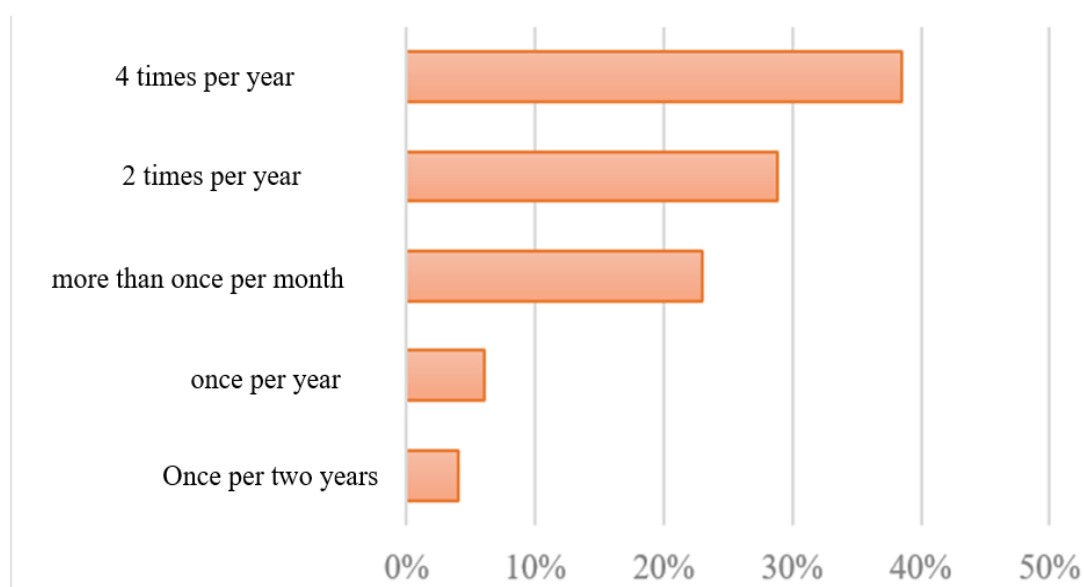

Chart № 2. Distribution of respondents according to the frequency of the tourist trip

Next, the question related to researching **the average expenditure per day for entertainment during a tourist trip** will be considered. The goal is to derive a percentage expression of people's willingness to allocate additional funds for experiences. The largest percentage of respondents tend to spend between BGN 101 and BGN 300 on experiences during tourism (50% or 165 people). The following respondents tend to spend between BGN 51 and 100 (26.9% or 89 people). The third group are willing to pay from BGN 301 to 500 per day (19.2% or 63 people). Only 3.8% of all respondents indicated that they are ready to spend more than BGN 500, and none

of the survey participants answered that they spend less than BGN 50 on this type of pleasure (see Figure № 5).

Subsection 1.3. "Opinions and assessments of experts on the development of gambling tourism in Bulgaria" summarizes the opinions and assessments of experts on the development of the gambling industry. Attention has been paid to the views of professionals regarding the possibilities for the development of gaming tourism in Bulgaria. A comparison was made between the expert opinions from the public authority and those from business. The possibilities for the development of gambling tourism in the country were discussed.

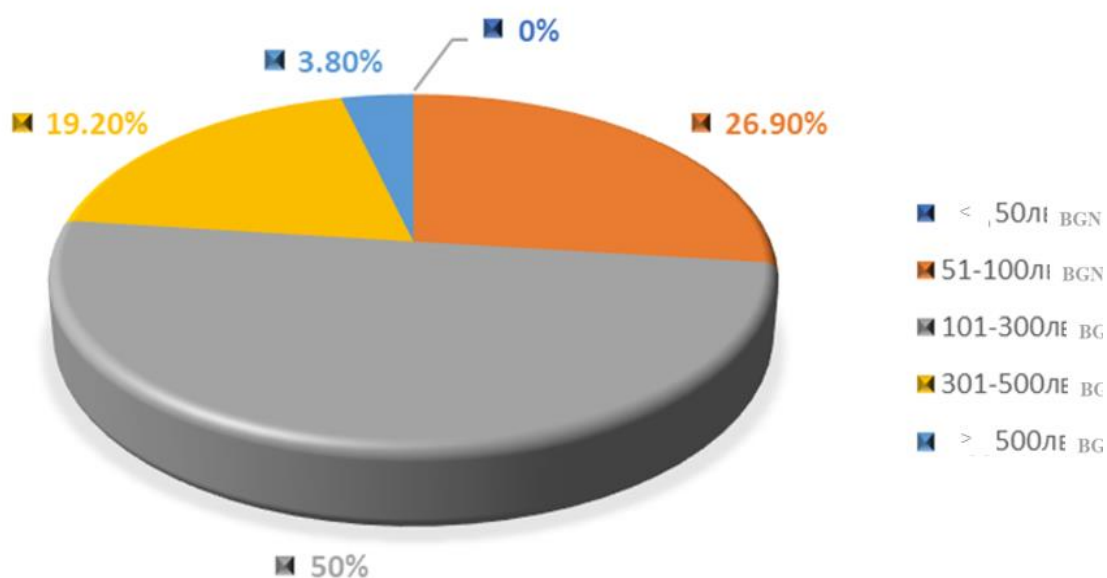

Figure № 5. Distribution of respondents according to average expenditure for entertainment during a tourist trip

Source: Author's systematization of survey data

The second paragraph presents a model for the development of gambling tourism in Bulgaria through the implementation of a responsible gambling policy. **Subsection 2.1. "Good practices for the development of gambling tourism through the implementation of a responsible gambling policy"** discusses good practices for the development of gambling tourism through the implementation of a responsible

gambling policy. The opportunities that destinations have for developing gambling tourism through the implementation of a responsible gambling policy are indicated.

According to the definition of the Gaming Institute of the University of Macau, "**responsible gambling**" means that, *in a moderately regulated environment, the player's participation in gambling does not pose a threat to his welfare, family, relatives, other players, casino employees or the local resident*¹. In other words, "responsible gambling" is reducing the harm caused by betting behavior and gambling participation to an acceptable level.

The positive effects of the strategic actions of leading gambling destinations through the implementation of responsible gambling policies are visible.

Responsible gambling is a concept where gambling operators, software providers and related services must maintain the highest standards to ensure a fair and safe gaming experience. Stakeholders can develop and implement strategies through legislation to reduce the negative consequences of gambling for the player. In New Zealand and Australia, for example, the national government is responsible for implementing responsible gambling. In America, each state government has major regulatory responsibility for gambling in its jurisdiction. In Macau, in order to ensure the sustainable and healthy development of the gaming industry and the prevention of problem gambling, the Office of the Secretary of Economy and Finance commissioned the University of Macau to conduct a study in 2007. The study team presented a report in 2008, on to present a concept of "responsible gambling" to the government in combination with Chinese culture and social characteristics.

Subsection 2.2. "Development of a model for the development of gambling tourism through the implementation of a responsible gambling policy" focuses on the concept of the author's model.

The steps for its development are illustrated in Figure № 6:

- **Analysis and assessment of the development of gambling tourism in the destination.** Based on the surveys and in-depth interviews, the author lists the possibilities for offering this specialized type of tourism.

¹ Xin Wang, Baoyi Song, Xinyu Liu, The Effect of Responsible Gambling on Perceived Service Quality in Macao Casinos, City University of Macau, China, https://www.gaics.org/userdata/upload/file/JBSM2021_2-001.pdf , accessed 09/25/2023.

- **Analysis of business participants included in the scope of gambling tourism.** The chain of stakeholders extends from the manufacturers of games and gaming facilities to gambling establishments and the public.
- **Exploring the destination as a gambling center.** The advantages, disadvantages, opportunities and potential for the development of gaming tourism are evaluated.

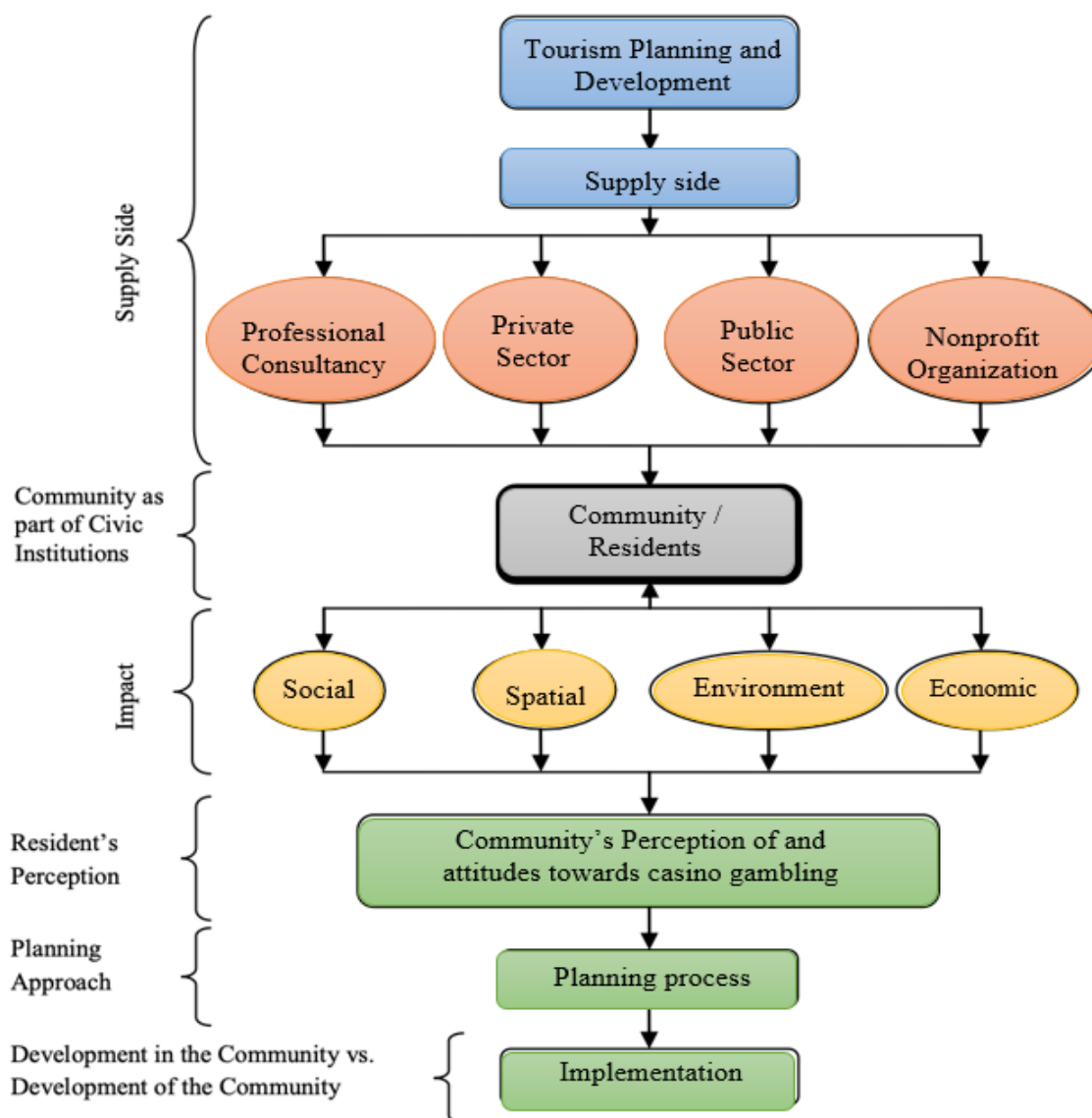

Figure № 6. Author's model for the development of gambling tourism by implementing a responsible gambling policy

Source: Systematization of the author

- **Study of gambling products.** Development of tourist offers to help the development of the areas.
- **Establishing the relationship between game tourist, game object and destination.** A responsible gambling policy is in place to properly manage the relationship between these three parties.

Subsection 2.3. "Application of the author's model for the development of gambling tourism in destination Bulgaria" analyzes the possibilities of applying the presented model for the development of gambling tourism in Bulgaria, by applying the concept of responsible gambling. The main results of the introduction of this policy in the tourism industry of destination Bulgaria are indicated. The advantages of using the author's model as a response to the increased practice of this type of tourism worldwide are assessed.

The concept for the development of gambling tourism in Bulgaria consists in offering a product that meets the policy of responsible gaming, and at the same time, satisfying the quality standards and the requirements of tourists. **The author's model** aims to develop gambling tourism in destination Bulgaria through the implementation of a responsible gambling policy. **The specific objectives of the model** are:

- *To respond to contemporary trends to offer a different type of experiences in destinations.* The inclusion in the tourist offer of activities from the gaming industry contributes to the diversification of the offered products and the creation of sustainable tourism in the destination.
- *To implement responsible gambling practices that reduce the risk of potential negative effects of gambling on the community.*
- *To accelerate the implementation of innovation and digitization to change and influence player behavior.*
- *To stimulate the cooperation of companies in tourism - from the producers to the final tourist sites.* Bringing stakeholders together will help create a comprehensive strategy for economic development.
- *To renew the infra- and superstructure in order to stimulate gambling trips.* Accessibility is a key point for the development of tourism in destinations.

- *To use the strategic geographical location of the country to attract tourists in whose countries gambling is partially or completely prohibited.*
- *To create a tourist product, betting on responsible play, experiences, luxurious environment, complimentary services, professional attitude and loyalty to the client.*

The third paragraph offers guidelines and recommendations for the development of gambling tourism in Bulgaria through the implementation of a responsible gambling policy, high product quality and consumer satisfaction. **Subsection 3.1. "Guidelines for the development of gambling tourism in Bulgaria"** analyzes the guidelines for the development of gambling tourism in Bulgaria. Attention is focused on the opportunities that the country has for the development of casino tourism. It is focused on initiatives that help promote gambling destinations worldwide.

*For the purposes of the research, we suggest that the development of gambling tourism in Bulgaria be encouraged in the following **directions**:*

Infrastructure and facilities. Investing in modern and attractive casinos, hotels and entertainment complexes to offer a wide range of gambling and non-gambling services.

Marketing campaigns. Building strong marketing campaigns to present Bulgaria as an attractive gambling destination.

Variety of games and services. Providing a variety of gambling games and services to satisfy the different preferences and interests of users is key to creating an attractive offer.

Responsible gambling behavior. Supporting and encouraging responsible gambling behavior, including providing information and education programs for players, are part of the responsible gambling strategy.

Partnerships and collaborations. Strong partnerships are established with tour operators, hoteliers and other stakeholders in order to create synergy and increase the appeal of the gambling destination.

Quality of service. Standards for quality of service and hospitality are introduced in the gambling industry.

A variety of destinations. Gambling tourists are attracted to various cities and

regions in Bulgaria, outside the central points such as Sofia and Varna.

Subsection 3.2. "Recommendations for the development of gambling tourism in Bulgaria" presents the recommendations for the development of gambling tourism by attracting foreign investments. Emphasis is placed on the sustainable development of gaming tourism by offering a global high-quality gambling product. The benefits of partnership relations in the chain of gambling tourism are highlighted.

For the purposes of the study, we will present examples of government support for the gambling industry. Gaming tourism is part of the Strategy for Sustainable Development of Tourism in the Republic of Bulgaria for the period 2014-2030. It systematizes the vision, strategic goals, priorities, activities, the implementation of which will lead to the approval of sustainable schemes for the development and management of tourism activities. The purpose of the developed strategy is to ensure the lasting competitiveness of Bulgaria as a tourist destination and to support the sustainable development of the tourism industry¹. It is based to the maximum extent on the information acquired from marketing studies, reports, analyzes and forecasts, including of international sources such as the World Tourism Organization, European Tourist Commission, World Tourism & Travel Council, Euromonitor, Eurostat and others. The strategy takes into account the expectations and intentions of all interested parties, to be consistent with the requirements for creating a correct, realistic and stable positioning of Bulgaria in the target markets. The country provides us with unique opportunities for practicing different types of tourism. These include marine, winter, health, balneo, spa, wellness, camping, rural, cultural, adventure, eco, wine, gourmet, event, hunting, yachting, golf and convention tourism. According to the author, it cannot yet be said that the country's potential has been used in the most rational way possible. For this reason, the Strategy for the development of tourism in the Republic of Bulgaria aims at the more rational use of available natural, cultural, historical and geographical resources. Emphasis is placed on the attractiveness of regions with tourist potential and the opportunities they offer for the development of specialized forms of tourism. The strategy for sustainable development of tourism in

¹ <https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/nacionalna-strategiya-za-ustoychivo-razvitiie-na-turizma-v>, accessed on 05.09.2023.

Bulgaria with a horizon of 2030 prepares a set of **long-term strategies** in the field of *planning, investments, domestic tourism, research, provision of services, improvement of infrastructure and transport*. On the other hand, it also emphasizes the *professional training and qualification of the personnel employed in tourism, the diversification of the tourist product, restoration and maintenance of existing tourist areas and improving the image of the destination as a whole*¹.

Subsection 3.3. "Prospects for gambling tourism in Bulgaria" examines the prospects for gambling tourism in Bulgaria. The global challenges in the casino industry are indicated. The opportunities that open up to the gaming business in Bulgaria after the structural legal changes are discussed. The trends in the development of gambling tourism have been analyzed.

Land-based casinos and gaming halls in Bulgaria are witnessing an increasingly rapid introduction of *innovations and technologies* such as:

installation of a system with vouchers (ticket in/ticket out system) in the gaming halls and casinos, which allows quick and anonymous use of vouchers during the game and automatic payment of the amounts without the intervention of a cashier or croupier;

- **implementation of management software** (casino management system) and, more specifically, use of software for tracking the game (player tracking system), which allows tracking the client's game in real time, bonusing and awarding after fulfillment of specific criteria;

- **gaming machines of a new generation**, which at the moment of play allow watching sports matches, broadcasting events (streaming) from a specific part of the casino (without the need to move the client from the gaming machine), displaying advertisements to encourage the player to other games or its inclusion in sweepstakes and contests;

- **the connectivity between land-based halls and casinos and online sites**, which quickly and without interruption allows moving the game from the hall to the

¹ Strategy for sustainable development of tourism in Bulgaria 2014 – 2030, <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=902>, accessed 27.12.2022.

hotel room, for example, with the player continuing to play the same game by transferring it to a mobile device;

- **connectivity between different casinos and gaming halls**, in order to display a larger prize amount or jackpot and the participation of more customers and greater opportunities to win;

- **the presence of technologically innovative bars in the halls** that offer food, drinks and various events that engage and satisfy the customer, his needs and wants, without the need for him to leave the site.

The author of the dissertation summarizes that traditional gambling in Bulgaria will continue to be sustainable. The trend that has been observed for several years is the successful consolidation of the two business models – traditional and online gambling, within one brand. In the conditions of digitalization, the use of information and communication technologies to promote gambling tourism and access to every potential client is inevitable¹. Thanks to Bulgaria's strategic geographical location and more liberal regulatory framework, this type of specialized tourism can turn the country into a competitive gambling tourism destination in the world. In our opinion, gaming tourism contributes to the development of the local economy, increasing the number of jobs, attracting large investments and social responsibility.

Conclusion

For decades, tourism has experienced continuous growth and deep diversification, becoming one of the fastest growing economic sectors in the world. This dynamic makes it a key driver of socio-economic progress. Tourists, on the other hand, are becoming more informed, more demanding and more demanding. In recent decades, specialized forms of tourism have been of increasing interest. Such is gambling tourism.

The gambling industry is dynamic and rapidly developing. Gaming tourism provides a year-round opportunity for destination development. There is no seasonality in it and it does not depend on the climatic conditions of the country. Today it is one of the most prosperous sectors of the economy. The advancement of technology in society

¹ Georgieva, L., Smart solutions in gambling tourism, Round table on the topic "Modern tourism. Smart solutions for the development of tourism in Bulgaria in the conditions of the COVID-19 pandemic", organized by the College of Tourism - Varna at the University of Economics - Varna, November 12, 2021, Publishing House "Science and Economics", University of Economics - Varna, 2021.

has led to the evolution of many innovations that positively change life. Their impact is felt in every area of the gambling industry – in the design, creation and setup of the game and facility, in the way personal data and information is stored and protected on sites and physical sites. Technological innovations stimulate the user's game, create a feeling of a new parallel reality and, thus, extend his stay at the tourist site. The development of online gambling, the saturation of the Internet market with tourist services, the restrictions imposed during the pandemic, require innovative thinking in order to deal with the crisis and create a successful destination. Land-based casinos have an urgent task to adapt to the changes in order to be able to keep their current customers and attract new online players to gaming resorts¹.

Gambling tourism is facing a serious problem. It is highly dependent on people making physical visits to engage in betting or other gambling activities. Professionals in the sector must constantly update their knowledge and skills to be able to face the digital transformation and develop the best strategies in this increasingly dynamic and changing market. Acquiring knowledge in areas such as digital marketing, digital business and productivity are just some of these skills to be acquired. The advent of super digitization in the past year is leading to a change in tourist travel. Only destinations able to adapt to this new super digitalized environment will be able to face the biggest challenge for the tourism sector in the coming years: attracting the largest possible number of tourists.

Specialized literature directs research on the **gambling** industry in terms of its development, trends and challenges. Until recently, gambling was barely touched upon in scientific works on this subject. In recent years, some authors have focused on its impact. They emphasize the **economic and social impact of the gaming business**. Studies that examine gambling tourism as an opportunity for destination development are few and insufficient. Most of the scientific works have studied the world-famous destinations. The research carried out in the dissertation is aimed at presenting the **possibilities for the development of gambling tourism in Bulgaria**. The observed trend in recent years to increase travel experiences drives the decision to choose a destination. At the same time, the Bulgarian gaming industry is growing with each passing year. The changes that have occurred since the Covid-19 pandemic have

¹ There again.

contributed to business transformations and enhanced the development of online gambling.

In conclusion, we can summarize that the possibilities for the development of gambling tourism in Bulgaria are significant. They include several key aspects such as the creation of new tourist destinations and the development of existing ones. Educating consumers about the risks of gambling ensures a reduction in the negative consequences of gambling. The successful development of gambling tourism in Bulgaria requires a complex approach, including cooperation between the public and private sectors, government institutions and local communities.

REPORT ON THE CONTRIBUTIONS TO THE DISSERTATION WORK

As a result of the exploratory, research and empirical work carried out on the dissertation work, we highlight the following scientific and scientific-applied contributions:

- Based on a detailed literature review, the theoretical foundations are examined, the essence, specifics and characteristics of the gambling industry are defined (chapter 1, paragraphs 1 and 2). The relationship between gambling tourism and destinations has been explored and explored (Chapter 1, paragraph 2). An author's definition of gambling tourism is derived (chapter 1, paragraph 1).
- Technologies and digitization in the gambling industry are explored. Global trends in the development of gambling destinations are outlined (chapter 1, paragraphs 3).
- An analysis and assessment of gambling tourism in leading destinations in the world and in Bulgaria was made (chapter 1, paragraphs 1 and 2).
- An author's model has been developed for the development of gambling tourism in Bulgaria by implementing a responsible gambling policy (chapter 3, paragraph 2).
- Guidelines and recommendations are formulated, and prospects for the development of gambling tourism in Bulgaria are outlined (chapter 3, paragraph 3).

V. LIST OF PUBLICATIONS ON THE DISSERTATION WORK

I. Articles and reports published in non-refereed peer-reviewed journals or published in edited collective volumes

• Scientific articles

1. **Georgieva, L.** (2023). Effect of innovations on gambling tourism, *Yearbook of the Higher School of Management – Varna*, XIX International Scientific Conference "Innovations in Science, Education, Business and Tourism", Higher School of Management – Varna, July 22, 2023, Albena, VUM Publishing House – Varna, Volume XVI, pp. 21-28. ISSN 2367-7368 (Print).

The article is indexed in *Google Books*.

Link:

<https://books.google.bg/books?id=WKfMEAAQBAJ&lpg=PA1&ots=6Qu31OGFYO&dq=Yearbook%20of%20Varna%20University%20of%20Management%20volume%2016&hl=bg&pg=PA1#v=onepage&q=Yearbook%20of%20Varna%20University%20of%20Management%20volume%2016&f=false>

2. **Georgieva, L.** (2022). Sustainable practices for the development of wine and gambling tourism, Round table on the topic "Sustainable wine tourism in the context of the Green Deal", organized by the Department of Tourism at AU - Plovdiv, May 19-20, 2022, Plovdiv, Scientific works of AU - Plovdiv, item LXIV, book. 2, 2022, pp. 143-150. ISSN 2367-5845 (online).

The article is included in the *International Center ISSN register*.

Link:

<http://nauchnitrudove.au-plovdiv.bg/15-2-2022/>

3. **Parusheva, T., Georgieva, L.** (2022). Development of gambling and cultural tourism in the context of smart destinations, *Yearbook of Varna university of management*, 18th International Scientific Conference on the topic of "The information technologies in the education, business and tourism", July 11 – 12th, Publisher: Varna University of Management, Varna, Volume XV, pp. 181-187. ISSN 2367-7368 (Print).

The article is indexed in *Google Books*.

Link:

<https://vum.bg/wpcontent/uploads/2022/12/%D0%93%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A8%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%92%D0%A3%D0%9C-%D1%82%D0%BE%D0%BC-XV-2022-%D0%B3.-1.pdf>

4. **Georgieva, L.** (2022). Technologies and innovations in gambling tourism, *Yearbook of Varna university of management*, 18th International Scientific Conference on the topic of "The information technologies in the education, business and tourism", July 11 – 12th, Publisher: Varna University of Management, Varna, Volume XV, pp. 168-173. ISSN 2367-7368 (Print).

The article is indexed in *Google Books*.

Link:

<https://vum.bg/wpcontent/uploads/2022/12/%D0%93%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A8%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%92%D0%A3%D0%9C-%D1%82%D0%BE%D0%BC-XV-2022-%D0%B3.-1.pdf>

5. **Georgieva, L.** (2021). Correlation between gambling, tourism and socio-economic development, IV scientific conference with international participation "Geography, regional development and tourism", December 03-05, 2021, dedicated to 30 years since the restoration of geography studies at Shumen University and 50- the anniversary of the higher school, *Journal homepage: www.sociobrain.com*, publisher: *Smart ideas – wise decisions*, Ltd., Sofia, Bulgaria, Issue 90. ISSN 2367-5721.

The article is included in the National Reference List of NACID.

Link:

<http://sociobrain.com/website/w1465/file/repository/15. Lubomira Georgieva.pdf>

6. **Georgieva, L.** (2021). Super digitalization and innovations in the gambling tourism, *Yearbook of Varna University of Management*, XVII International Scientific Conference "The Digitization of Science, Education, Business and Tourism", organized by the Higher School of Management - Varna, August 16-18, 2021, Varna, VUM Publishing House – Varna, pp. 99-106, ISSN: 2367-7368 (Print).

The article is indexed in Google Books.

Link:

https://books.google.bg/books?id=12xEEAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=bg&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Scientific reports

7. **Georgieva, L.** (2021). Smart solutions in gambling tourism, Round table on the topic "*Modern tourism. Smart solutions for the development of tourism in Bulgaria in the conditions of the COVID-19 pandemic*", organized by the College of Tourism - Varna at the University of Economics – Varna, November 12, 2021, Publishing House "Science and Economics", University of Economics – Varna, p. 124-132. ISBN 978-954-21-1101-6 (Print).

The report is included in the *National Register of Books Published in Bulgaria*.

Link:

<https://ue-varna.bg/uploads/filemanager/303/publishing-complex/2021/Contemporary-tourism-2021.pdf>

8. **Georgieva, L.** (2021). Social Anthropology of the Gambling Tourist, *International Scientific and Practical Conference "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the XXI Century – Trends and Challenges"*, organized by the "Dimitar A. Tsenov" Academy of Economics – Svishtov, on the occasion of 85 years since its establishment, 08- November 09, 2021, Svishtov, Tsenov Academic Publishing House Svishtov 2021, pp. 776-782, ISBN: 978-954-23-2067-8 (Print), ISBN: 978-954-23-2068-5 (Online).

The report is included in the *National Register of Books Published in Bulgaria*.

Link:

<https://dlib.uni-svishtov.bg/handle/10610/4505>

9. **Georgieva, L.** (2021). Prerequisites for development of gambling tourism and attraction of foreign investments, International Scientific Conference "*Tourism, Education, Business*", organized by University "Prof. Dr. Asen Zlatarov" – Burgas,

College of Tourism, Collection of reports from an international scientific conference organized by the College of Tourism – Burgas, October 29-30, 2021, pp. 203-209, ISSN: 2738-893X.

The report is included in the *International Center ISSN registry*.

Link:

https://btu.bg/images/nauchna_deynost/NK/conf_kt/sbornik_conference_kt_2021.pdf

VI. DECLARATION

I declare that the dissertation work "**Possibilities for the development of gambling tourism in Bulgaria**" is an entirely author's product. In its development, no foreign publications and developments were used in violation of their copyrights.

VII. ACKNOWLEDGEMENT

The author expresses special thanks to her **scientific supervisor Prof. D.Sc. Tanya Parusheva** for the valuable advice and guidance during the doctoral degree. Thanks to the professionalism and rich experience of Prof. Parusheva, the dissertation work acquired a complete and well-structured scientific appearance. I highly value your contribution to my scientific, professional and personal growth. Thank you for the good tone and positive attitude during our joint work!

The author also thanks the **entire teaching staff of the Department “Economics of Tourism”** for the knowledge, skills and competencies acquired during the bachelor’s and doctoral degrees; to the **members of the scientific jury** for the recommendations related to the future scientific research activity.

The author also expresses gratitude to the **Bulgarian and foreign tourists** who took part in the survey; to **business experts** for their constructive suggestions and opinions.

Heartfelt thanks also to **my family and friends** for the moral support, patience, and motivation to acquire the scientific degree “Doctor of Philosophy”!